

V. LAANMÄE ja L. VOLTRI

P

eekonisigade

kasvatamine

Eestis

V. LAANMÄE
Põllumajandusteaduste kandidaat

L. VOLTRI
Teaduslik töötaja

PEEKONISIGADE
KASVATAMINE
EESTIS

Nr. 314

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1961

636. 4
L 03

Kaanekejundaja: G. Pant

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
53301

Peekonisigade nuumamine Eesti NSV-s on olnud paljude aastate jooksul tulusaks loomakasvatusharuks. Selle kogemused on pärit juba Suure Isamaasõja eelsest perioodist, millal peekon oli tähtis eksportkaup, peamiselt Inglismaale. Nõukogude Eestis hoogustus peekonisigade kasvatamine pärast NLKP Keskkomitee 1955. a. jaanuaripleenumit. Mainitud pleenumil ütles sm. N. S. Hruštšov, et Balti riikides tuleks kasvatada peekonisigu, sest seal on kogemused, vastavad seatõud, hea söödabaas ja peekonivabrikute võrk. Need sõnad mõjusid innustavalt nii Leedu, Läti kui ka Eesti loomakasvatajatele. Algas senisest hoogsam peekonisigade kasvatamine.

I. SEAKASVATUSE ARENDAMISE TINGIMUSED EESTI NSV-S

Seakasvatuse arendamiseks on Eestis võrdlemisi soodsad tingimused. Kuigi talv kestab meil kaua, on see siiski pehme ja nuumsigu võib pidada ka kütmata sigalates ning kergetes ehitistes. Suvi kestab peaaegu pool aastat ja võimaldab sugusigade pidamist laagrites, koplites ning karjamaadel, kus nad hästi kosuvad ja annavad suuri elujõulisi põrsapesakondi. Eesti mullastik lubab kasvatada kõiki sigadele vajalikke söödakultuure. Eriti hästi kasvavad sigade söötmise põhikultuurid, nagu oder, kartul, lutsern, ristik. Odrasaak tõuseb paljudes majandites hea agrrotehnika puhul 20—40 tsentnerile hektarilt, kartulisaak 170—240 tsentnerile. Seetõttu on nende kultuuride omahind madal ja sigade nuumamine tasuv.

Eesti seatõud on peekonitüübilised ja loovad kindla aluse kvaliteetse peekoni tootmiseks. Eesti suurt valget tõugu kui ka eesti peekoni tõugu* seed on hea peekonitüübiga, mis on kindlaks tehtud kontrollnuumaga.

Tähtsaks eeltingimuseks peekoni tootmisele Eestis on hästi organiseeritud lihakombinaadid.

Soodsalt mõjuvad peekoninuuma arendamisele Eestis meie loomakasvatajate pikaajalised kogemused. Vabariigi

* Varem eesti lontkõrvaline tõug.

seakasvatatajad on juba peaaegu inimpõlve vältel tegelnud peekonisigade kasvatamisega.

Sealiha toodang on eriti tõusnud viimase viie aasta jooksul. Iga 100 ha põllumaa kohta tootsid kolhoosid sealiha eluskaalus 1955. a. — 10,7 ts, 1956. a. — 12,4 ts, 1957. a. — 22,9 ts ja 1958. a. — 25,3 ts. Kolhooside ja sovhooside keskmine toodang oli 1958. a. — 33,3 ts, 1959. a. — 43,3 ts ja 1960. a. — 50,6 ts 100 ha põllumaa kohta. Paremad rajoonid sealiha tootmises 1960. aastal olid: Harju rajoon — 58 ts, Keila rajoon — 64,5 ts, Rapla rajoon — 52,5 ts, Viljandi rajoon — 49,7 ts tapakaalus iga 100 ha põllumaa kohta. Sovhoosidest olid paremad: Lenini-nimeline näidis-katsesovhoos (Elva rajoon) — 245,6 ts, Gagari-nimeline näidis-katsesovhoos (Viljandi rajoon) — 192,7 ts, Võhma sovhoos (Põltsamaa rajoon) — 197,2 ts, Savikoti sovhoos (Viljandi rajoon) — 219,4 ts ja Saue sovhoos (Keila rajoon) — 217,7 ts sealiha tapakaalus iga 100 ha põllumaa kohta. Kolhoosidest olid aga paremad: «Edu» (Harju rajoon) — 146,9 ts, «Lembitu» (Võru rajoon) — 107,0 ts, «Murdlaine» (Kingissepa rajoon) — 121,2 ts, «Majaka» (Harju rajoon) — 103,0 ts ja V. I. Lenini nimeline (Rapla rajoon) — 100,6 ts sealiha tapakaalus iga 100 ha põllumaa kohta.

Parimad nuumsigade talitajad tootsid aastast sealiha järgmiselt: Olga Evanen Põdrangu sovhoosist (Väike-Maarja rajoon) — 901,0 ts, Emmi Rässak Roela sovhoosist (Rakvere rajoon) — 650,5 ts, Erika Tamm Sõmerpalu sovhoosist (Võru rajoon) — 679,0 ts, Helga Altmets Kodila sovhoosist (Rapla rajoon) — 814,9 ts.

Peekonitoodangut on senini enamasti realiseeritud siseturul peekonikülgedena, tervelt või tükeldatuna, kas värskest, suitsutatult või töödeldult mitmesugusteks lihasaadusteks.

Tabel 1

Liha liigiline jagunemine ja peekoniliha osatähtsuse tõus
lihakombinaatides %-des

	1957	1958	1959	1960
Veiseliha	33,3	35,0	37,6	44,4
Lambaliha	0,6	2,5	3,4	4,5
Sealiha	66,1	62,5	59,0	51,5
sellest peekonit	55,7	63,0	76,7	73,3

Tabelist paistab silma peekoni osatähtsuse pidev tõus. Peekonisigade osatähtsuse väike langus 1960. aastal on osaliselt tingitud lihakombinaatide suurenenud nõudlikkusest peekonisigade vastuvõtmisel.

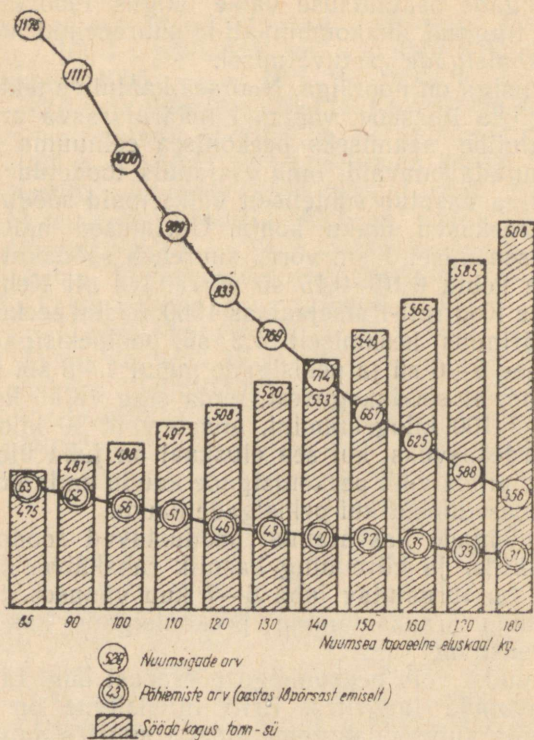
Peekonisiga on noorsiga. Noorsea kaaluive tekib peamiselt veerikka lihaskoe, vähemal määral rasva arvel. Sellise kaaluive saamiseks peekonisea eelnuuma perioodil võib kasutada odavaid, oma majandis toodetud söötasid. Peekonisiga kasutab suhteliselt väiksemaid söödakoguseid kaalujuurdekasvu ühiku kohta, Uurimused näitavad, et peki paksenemisel 1 sm võrra suureneb söödakulu iga kg kaaluive kohta 0,10—0,15 sü võrra. Nii oli Kehtna Seakasvatuse Kontroll-Katsejaamas 1960. aastal peekonisigade söödaväärindus keskmiselt 4,2 sü, poolpekisigade puhul aga on see 5—6 sü ja pekisigade puhul 7—8 sü. On välja arvestatud, et söödakogusest, mida siga vajab kaalujuurdekasvuks 100 kilogrammini, piisab vaid 50 kilogrammi-seks juurdekasvuks, kui sea eluskaal on juba üle 100 kg. 1 ha külvipinda võib peekonisigade kaudu anda kuni 100% rohkem sissetulekut kui pekisigade kaudu.

Peekonisigade kasvatamist soodustavad soodne riiklik hinnapoliitika ja kiire ning kasulik rahakäive, kuna peekonisiga on turustatav juba 6—7 kuu vanuses. Seega on ka ruumide ärakasutamine peekonisigade kasvatamisel väga intensiivne.

Suvekuudel võib peekonisigu põrsaeast kuni tapaküpsuseni kasvatada laagrites. Eriti intensiivne on ruumide kasutamine kuivsöödaautomaatidega suurtes sulgudes.

II. PÕRSASTE SAAMINE JA NENDE ÜLESKASVATAMINE PEEKONINUUMAKS

Seakasvatuse edu sõltub suurel määral sellest, kuidas majandis lahendatakse põrsaste saamise ülesanne. Peekonisuunalise seakasvatuse puhul, kus sigade läbikäik farmis on kiire, vajatakse suhteliselt rohkem hästi arenevaid ja kasvavaid põrsaid. Hea söötmise ja pidamise korral saavutatakse peekonisigade tapaküpsus (90—100 kg eluskaal) 6—7 kuuga. Kuna peekonisead realiseeritakse rasvasigadest kergema eluskaaluga, tuleb võrdse koguse sealihaga tootmiseks kasvatada peekonisigu arvuliselt rohkem kui rasvasiga (joonis 1).

Joon. 1. 100 tonni sealiha (eluskaalus) tootmiseks vajalik söödakogus (sü) ja nuumisigade ning põhiemiste arv olenevalt nuumikute eluskaalust.

Kui 100 000 kg sealiha tootmiseks realiseerida peekoni-sead keskmiselt 100 kg eluskaaluga, tuleks üles kasvatada vähemalt 1000 peekonisiga ja kulutada nende nuumamiseks söötasid (kaasa arvatud ka emisesööt) ligikaudu 488 tonnsöötühikut. Sama koguse sealiha tootmiseks raske-mate sigadega (keskmine eluskaal 150 kg) tuleks üles kasvatada 667 nuumikut ja kulutada seejuures söötasid ligi-kaudu 548 tonnsöötühikut, s. o. 60 tonnsöötühikut ehk 12% rohkem kui peekonisigade nuumamisel. Arvestades seda, et peekonisigade kasvatamisel, võrreldes rasvasigadega, kulutatakse vähem söötasid ja peekonisigade eest maks-

takse kolhoosidele kõrgemat hinda, on nende kasvatamine praegu võrdlemisi tulus. Pealegi on seoses elanikkonna elatustaseme kiire tõusuga peekoni järele praegu kõige suurem nõudmine.

Peekoni tootmiseks on aga tarvis rohkem põrsaid. Seetõttu on põhikarja emiste intensiivne kasutamine põrsaste saamiseks väga oluline. Põhikarja emiste söötmise ja pidamise kulud on küllaltki suured, seepärast tuleb neid sealihadavama tootmise huvides ka intensiivsemalt kasutada. Sovhoosides kulutatakse meil ühe põhikarja emise ülalpidamiseks ligikaudu 1600—1700 söötühikut. Mida rohkem saadakse aga aasta jooksul põhikarja emiselt põrsaid, seda odavam on põrsaste ja peekonisigade üleskasvatamine, kuna emise söötmis- ja pidamiskulu jaotub sel korral suuremale põrsaste arvule. Intensiivseks poegimiseks kasutatud emise põrsaste peekoniseaks nuumamisel kulutatakse sea kohta ligikaudu 27 söötühikut ehk ümmarguselt 6% ulatuses vähem sööta. Seejuures on arvestatud, et intensiivselt kasutatud emiselt saadakse kahe poegimisega aastas 20 põrsast ja mitteintensiivselt kasutatud emiselt aastas ühe poegimisega 10 põrsast. Sellest lähtudes pööratakse meie eesrindlikes majandites suurt tähelepanu emiste aastase poegimissageduse tõstmisele. 1959. aastal saadi näiteks Gagarini-nimelises näidis-katsesovhoosis igalt põhikarja emiselt aastas keskmiselt 20,2 ja Kodila sovhoosis 20,6 põrsast. Samuti on meil palju kolhoose ja eesrindlike emisetalitajaid, kes saavad oma grupi emistelt keskmiselt 18—20 ja rohkem põrsast aastas. Rapla rajooni V. I. Lenini nimelises kolhoosis on mitmel aastal saadud põhikarja emistelt aastas keskmiselt 18—19 põrsast emise kohta. Viljandi rajooni Heimtali sovhoosi emisetalitaja Anni Reissar sai emise kohta 21 põrsast, Rakvere rajooni Kabala kolhoosi emisetalitaja Pauline Ulm sai igalt emiselt aastas keskmiselt 25 põrsast.

Põrsaste arvu tõstmiseks on vabariigi paljudes majandites viimastel aastatel kasutatud põhiemiste kõrval ka rohkesti noori ühekordselt poegivaid emiseid. Need emised nuumatakse enamikus pärast esimese pesakonna üleskasvatamist ja realiseeritakse liha- või rasvasigadena. Ainult kõige paremad ühekordsed emised, kes annavad suuri pesakondi, imetavad hästi põrsaid ja kasvatavad need kadudeta üles, jäetakse põhikarja emiste täiendamiseks. 1960. a. peeti Gagarini-nimelises ja Lenini-nimelises

näidis-katsesovhoosis, Tõlla, Heimtali ning paljudes teistes sovhoosides ja kolhoosides iga põhikarja emise kohta 1—3 ühekordselt poegivat emist.

Tiinete ja imetavate emiste söötmine ning hooldamine elujõuliste põrsaste saamiseks

Rohkem kui teiste loomade puhul on leib põrsaste aremine emalooma söötmisest ja pidamisest. Juba emise viljakus on leib otstarbekast söötmisest ja pidamisest. Õigeaegne paaritamine suurendab tunduvalt põrsaste arvu pesakonnas. Kuna emis kuulub paljupoegijate ehk multipaarsete loomade hulka, on ta primaarne viljakus oluliselt suurem sekundaarsest. Seda tõendab kollaskehakeste rudimentide suurem arv munasarjas, võrreldes loodete arvuga emakas. Loodete hääbumine on aga otseses sõltuvuses emise söötmisest ja pidamisest.

Paaritusviis mõjutab emise viljakust. Kahe kuldiga paaritamine ühel innaajal 10—15 min. vaheajaga, samuti kahekordne paaritamine sama kuldiga 10—15 tunnilise vaheaja järel tõstab emise viljakust ja vähendab ümberindlemist. Eriti suured pesakonnad ja põrsaste madal suremus saavutatakse siis, kui kuldid on täiesti erinevatest perekondadest, eri vanused emistega võrreldes, ja isegi eri majandites üles kasvatatud. Meie tähelepanekud ja kogemused näitavad, et ka ühe kuldiga ühekordsel paaritamisel saab küllaltki suuri pesakondi ja elujõulisi põrsaid, kui välditakse veresugulust, kui nii kult kui ka emis on parajas sugukonditsioonis ja paaritamine toimub innatsükli kõrgpunktis, s. o. teisel indlemise päeval.

Tiinete emiste söötmine on tugevate pesakondade saamisel olulise tähtsusega. Kogemuste varal võib kinnitada, et emiste puudulik ja ühekülgne söötmine enne ja pärast paaritamist vähendab sigivust. Emise valgu-, mineraali-, vitamiininälgus põhjustab viljastunud munarakkude ja embrüote hääbumist ning pesakonnad jäävad väikesearvulisteks. Emiste ülenuumamine ühekülgse söödaratsiooniga mõjub samuti halvasti. Elujõulised ja arvukad pesakonnad saadakse siis, kui emis on parajas sugukonditsioonis, teda on söödetud jõusööda kõrval ka mahlakate ja koresöötdena ning ta on saanud tiinuse ajal rohkesti liikuda. P. A. Naumov väidab, et madala kontsentratsiooniga aluselise

ratsiooniga söödetud emistel pole üksnes suured pesakonnad, vaid suured on ka põrsaste sünni- ja võõrutuskaalud.

Tiinete emiste söötmist võib jagada kahte ossa — söötmiseks tiinuse esimesel ja teisel poolel ning need omakorda suviseks ja talviseks söötmiseks. Suvel võib emise tiinuse esimesel poolel edukalt kasutada kultuurkopli rohtu ja seega suurel määral kokku hoida jõusöötaid. Kui aga emistele veetakse laagrisse või lauta rohtu ette, kulub jõusööta juba tiinuse esimesel poolel rohkem. Kehva kopli puhul tuleb anda suvelgi 1—1,5 sü ulatuses lisasööta, mis koosneb 1 kg jõusöödast ja 4—5 liitrist vadakust või 2 liitrist lõssist. Värsket rohtu peab emis saama isu kohaselt. Rakvere rajooni Eduard Vilde nimelises kolhoosis kasvatatakse kõrgekvaliteedilist lutserni, mis moodustab seal nii emiste tiinuse esimesel kui ka teisel poolel suvise sööda küllalt tähtsa osa. Rikkalikult kasutatakse haljassööta ka Rapla rajooni «Tee Kommunismile» ja Kehtna kolhoosis, kus emistele antakse tiinuse esimesel poolel ainult vähe jõusööta. Talvel asendatakse haljassööt heinajahu, maisisilo, segatise silo ja vähesel määral kartuliga. Ka talvel ei söödeta tiinuse esimesel poolel jõusööta üle 1—1,5 kg, lisatakse aga 2—3 kg kartuleid, võimaluse korral 1 liiter lõssi või 2—4 liitrit vadakut ja isu järgi heinajahu (1,5—2 kg), silo (2—3 kg) või juurvilja (4—5 kg).

Rapla rajooni «Tee Kommunismile» kolhoosis lubas kvaliteetne vitamiinheinajahu vähendada emiste tiinuse esimesel poolel jahunormi 1 kg-ni, kartuleid 2 kg-ni. Lõssi peaaegu ei antudki.

Emiste söõtmine tiinuse teisel poolel erineb esimesest poolest jahunormi suurendamisega 0,5—1 kg võrra ja lõssinormi tõstmisega 2—3 liitrini. Tähtsaks söödaks on siingi suvel haljassööt, talvel heinajahu või silo.

Kolhoosid ja sovhoosid saavad piimatööstustest lõssi tagasi suvekuudel 83—85%, talvekuudel vaid 57%. Kuna lüpsikarja on sigadega võrreldes veel vähe, muutub lõss defitsiitseks söödaks. Suvel on lõssi küll rohkem, aga siis on ka põrsaste ja noorloomade arv palju suurem kui talvel. Peale selle vajavad lõssi vasikad. Seetõttu ei jätku veel lõssi kõigile sigadele piisavalt. Talvine söõtmine erineb suvisest peamiselt selle poolest, et haljassööta asendavad heinajahu, rohusilo, kartul, vähesel määral ka juurvili (tabel 2).

Emiste söötmise skeem Eesti oludes (kg-des)

	Tiinuse I pool	Tiinuse II pool	Imetavad emised
Suvel:			
jõusööta	1	2	3
lõssi	2	3	6—8
kartuleid			
või (sügisel, kevadel) vada- kut	1—2	2—3	2—3
haljassööta	vabalt (3—5)	vabalt (2—3)	vabalt (2—4)
Talvel:			
jõusööta	1,5	2	3
lõssi	1—2	2	4—6
kartuleid	2—3	3—4	4—6
silo	3	2	—
või			
heinajahu	1,5	1	1—2
või			
juurvilja	3	2	3

M ä r k u s: Lisaks näidatud ratsioonidele saavad tiined ja imetajad emised mineraalsöödana söödakriiti või kondijahu 30—50 g ning keedusoola 10—15 g päevas.

Vabad ja tiined emised peavad suvel viibima võimalikult rohkem väljaspool lauta kas laagris (joonis 2), koplis või karjamaal. Kopli ja haljassööda maksimaalse kasutamisega hoiame kokku ka jõusööta nuumikutele. Suvekuudel toimuvad poegimised laagris selleks korraldatud eri onnides. Onni juures peaks olema laudpõrandaga kaetud emise söötmise sulg ja põrsaste söötmise sulg.

Laagris arenevad põrsad hästi. Kui sigalad on korras ja desinfitseeritud, võib poegimiseks ka suvel edukalt kasutada sigalaid. Et sigadele võimaldada liikumist ja päikese käes viibimist, tuleb kasutada sigala juures jooksu-aeu. Need peaksid olema asfalteeritud või betoneeritud. Kui seinas puuduvad luugid, ühendatakse jooksuaiad nn. taani käiguga ja emised koos põrsastega lastakse äedadesse üldukse kaudu (joonis 3).

Talvel toimuvad poegimised laudas. Et põrsastel oleks küllalt soe, ehitatakse neile põrsaaedadesse või vahelaudadega eraldatud sulupoolele põrsapesad või põrsakastid.

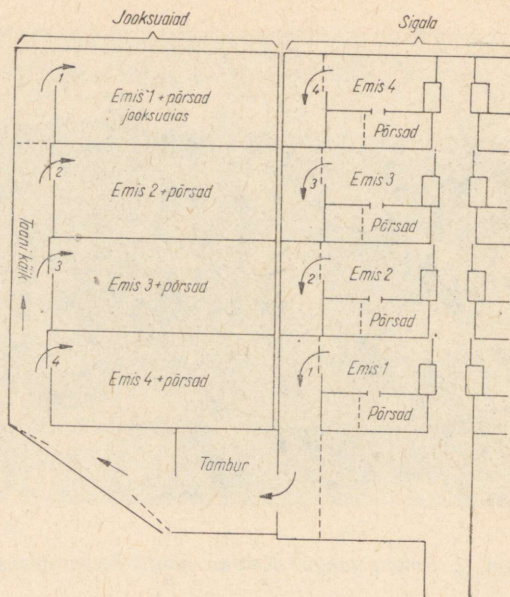

Joon. 2. Emiste laager Kehtna näidis-katsesovhoosis.

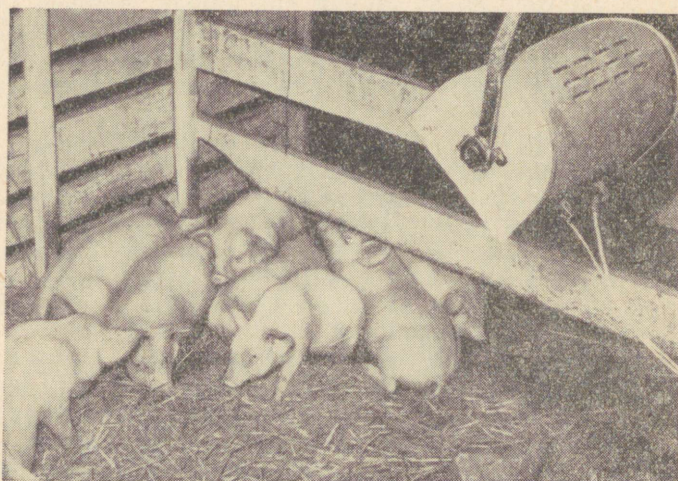
Need on kaetud õhku läbilaskvate õlgmattidega ja täidetud kuiva peene põhuga, nii et temperatuur porsaste pesas oleks keskiniselt 3—5° soojem kui laudas. Sellised porsaste pesad või -kastid on vajalikud eriti siis, kui laudad on külmad või mittekoetavad. Porsad lähevad hästi kasti, kui seda soojendada tavalise elektrikiprni või infrapunase pirni abil.

Talvel kiiritatakse porsaid kvartslambiga (joonis 4), kevadel ja suvel aga viibivad laudaporsad jooksuaedades (joonis 5). Kiiritamist alustatakse 2 minutist ja suurendatakse selle aega järk-järgult kuni 10 minutini, kusjuures on otstarbekas kvartslambi trafo asetada lakke elektrikonakti juurde, kuppel koos pirniga pika juhtme otsas aga paigutada sulu kohale — 1—1,5 m kõrgusele, sealt edasi tõsta järgmise sulu kohale jne.

Porsaste kasvatamine Eesti NSV kolhoosides ja sovhoosides on üldiselt edukas: 1959. aastal saadi kolhoosides iga 100 emise kohta 1955 porsast. Porsaste keskmine võõrutuskaal kahe kuu vanuselt oli sovhoosides 14,4 kg. Tõufarmides oli võõrutuskaal suurt valget tõugu porsastel 17,2 kg ja eesti peekoni tõugu porsastel 19,9 kg.

Joon. 3. Jooksuaedade kasutamise süsteem Kehtna näidis-katsesoohoosis.

Joon. 4. Pörsaste kiiritamine kvartslambiga.

Joon. 5. Kehtna näidis-katsesovhoosi emiste sigala lõunapoolsel küljel on aiad, kuhu lastakse emised koos põrsastega päikest võtma.

Põrsaste söötmine

Kui imetavaid emiseid sööta eespool kirjeldatud söötmisskeemi järgi, imetavad nad tavaliselt põrsaid hästi ja viimased ei hakka liiga vara sööma. Kõigepealt pannakse põrsastele ette tuhnimiseks mineraalsööta. Selleks asetatakse osadesse jagatud künasse kriiti, punast savi, lehtpuusütt, tuhka, mätast. Eraldi künas on joogivesi, millesse on lahustatud 2,5 g rauda ja 1 g vasevitrioli liitri vee kohta. Esimese lisa söödana annab enamik seatalitajaid põrsastele 2—3 nädala vanuselt täispiima, lisaks sellele kas samas või eri künas odrajahuputru, tavaliselt toorelt. Paljud emisetalitajad annavad ühes künas täispiima, teises aga kuiva odrajahu või sõelutud kaerajahu, selle peale asetatud aurutatud kartulitükikestega. Putru võib segada täispiimast, odrajahust ja purustatud kartulitest ning määrada seda osaliselt küna äärtele, kust põrsad selle kergesti kätte saavad. Rõstitud odra- või nisuteri, vahel kalamaksaõlis niisutatult, pakutakse juba teisest nädalast alates. Täispiima antakse kuni võõrutamiseni põrsa kohta 10—15

liitrit, harva 20 liitrit või enam. Rapla rajooni Järvakandi kolhoosi tõufarmis õpetatakse põrsad algusest peale sööma emaga ühest künast. Seal antakse emisele alates põrsaste sündimisest kas 8—10 liitrit lõssi päevas või selle puudumisel 0,5 liitrit täispiima iga põrsa kohta päevas. Järvakandi tõufarmis peetakse väga praktiliseks emiste ja põrsaste söötmist ühisest künast, kuna valgusisalduse poolest nende ratsioonid ei erine ja suuri koresöödakoguseid pole sel lühikesel perioodil ka emisele vajalik anda. Juba sööma harjunud põrsastele antakse teisel kasvukuul tavaliselt odrajahust, kartulist ja lõssist valmistatud putru, kuhu on võetud ka vähesel määral (3—5%) heinajahu. Võõrutamine toimub 7—8-nädalaselt. Hulja sovhoosis söödetakse emiseid ja põrsaid hea eduga ühest künast valgurikka kombineeritud jõusöödaga ning lihapuljongiga.

Selleks et välja selgitada kõige sobivamad põrsaste söötmise ja pidamise viisid vabariigi tingimustes, korraldati Kehtna Seakasvatuse Katsejaamas mitmesuguseid põrsaste söötmise katseid. Katsete põhimõtteks oli söödaratsioonide koostamine põrsastele söötade kindla vahekorra alusel ja nende söötmine isu järgi.

Katseteks koostati järgmised jahusegud põrsastele:

1. Jahu nr. 1: 90% odrajahu, 5% vitamiinheinajahu, 5% kalajahu;

2. Jahu nr. 2: 95% odrajahu, 5% heinajahu;

3. Jahu nr. 3: 100% odrajahu;

4. Jahu nr. 4: 80% nisujahu, 15% kalajahu, 5% heinajahu.

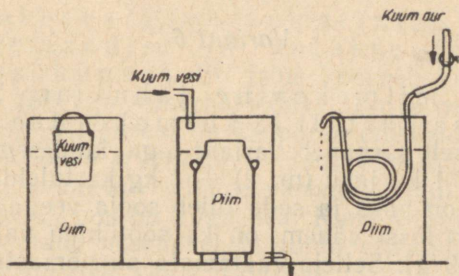
Kõikidele jahusegudele lisati iga 100 kg kohta 2 kg kon-dijahu.

Jahude kombineerimist kartuli ja lõssiga nimetatakse söödavariandiks. Toome siinkohal mõned katsetel häid tulemusi andnud praktilised söödavariandid. Neis ei kasutatud üldse täispiima või anti seda ainult 1—2 päeva põrsaste söömaharjutamiseks. Lõss oli hapendatud, milleks seda talvel soojendati kas kuuma vee või auru abil (joonis 6).

Variant 3

Mitmekesine jahu (nr. 1) võrdse hulga kartuli ja viiekordse koguse hapu lõssiga, s. o. 1 kg jahu (nr. 1) + 1 kg kartuleid + 5 liitrit

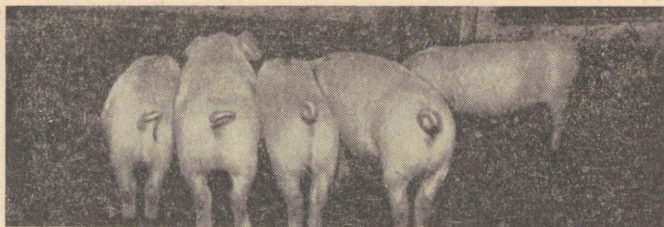
lõssi. Täispiima ei kasutatud. Sööt oli küllalt valgurikas (128 g sü kohta) ja põrsad sõid seda väga hea isuga. Konsistentsilt oli toit, ilma vett lisamata, parajalt vedel. See on tähtis, kuna alati pole sooja vett käepärast. Hapu lõss on aga ikka leige ja sellega võib põrsaid sööta. Segu intensiivse kasutamise korral oli põrsaste võõrutuskaal 60-päevaseks 18,7 kg. Vaatamata heale võõrutuskaalule on segu puuduseks kallis kalajahu, mis tõstab põrsa eluskaalu kg omahinda.

Joon. 6. Põrsastele piima soojendamise ja hapendamise viise.

Variant 5

Vähem mitmekesine jahu (nr. 2) segus võrdses koguses kartuli ja viiekordse koguse hapu lõssiga, s. o. 1 kg jahu (nr. 2) + 1 kg kartuleid + 5 liitrit lõssi. Valku on siin söötühiku kohta vähem (106 g). Põrsad söövad sööta hästi, kuna see on lõssirikas ja parajalt vedel. 60-päevaste põrsaste võõrutuskaal oli 18,3 kg. Põrsa omahind on juba odavam. Kui eelmises variandis oli lisasööda arvel põrsa eluskaalu juurdekasvu kg omahind 8,1 kopikat, siis siin oli see 7,4 kopikat. Söödasegu sobib hästi põrsastele 2—3 kuu vanuseni, sealt peale võib lõssi hulka segus vähendada 5-lt liitrit 3-le liitrile. Variant nr. 5 omab suure praktilise tähtsuse, kuna see andis head võõrutuskaalud ilma täispiima ja kalajahuta (joonis 7).

Joon. 7. Variant nr. 5 järgi söödetud katsepõrsad.

Variant 6

Vähem mitmekesine jahu (nr. 2) segus võrdse osa kartuli ja kolmekordse osa lõssiga. Üldiselt sarnaneb variant 5-ga, kuid segus on lõssi vähem, s. o. 1 kg jahu (nr. 2) + 1 kg kartuleid + 3 liitrit lõssi. Segu on paks ja seda tuleb sooja veega vedeldada. Et segus on lõssi vähem, on ka söötühiku valgusisaldus madalam (89 g). Sellele vaatamata oli põrsaste võõrutuskaal emiste korraliku söötmise korral 60-päevaselt 17,8 kg, millega võib rahule jääda. Põrsa kaaluiibe kg omahind oli lisaööda arvel mõõdukas — 6,5 kopikat. Kui lõssi on vähe, võib seda söödavarianti hea eduga kasutada. Imetava emise sööt olgu aga küllaldane ja parajalt valgurikas (kuni 100 g valku sü kohta), kusjuures osa valku peab olema loomse päritoluga.

Variant 8

Valgurikas kuivsööt automaadis, joo-giks vesi ilma lõssita. Jahuseguks kasutati nisu-jahu (nr. 4), mida põrsad kuivalt söövad paremini kui odra-jahu. Jahu hakkavad põrsad varakult hea isuga sööma. Samuti joovad põrsad hästi lõssi asemel eraldi künast vett. Kuivsöötmise suureks eeliseks on hooldamistöde tunduv vähenemine: jääb ära sagedane söötade valmistamine ja künade pesemine. Põrsaste võõrutuskaal oli 60-päevaselt 17,4 kg, millega võib täiesti rahul olla. Variandi puudu-seks on põrsa eluskaalu kg kõrge omahind lisaööda arvel — 15,3 kop., mis on tingitud kallist kalajahust. Ratsionaal-

sem on lisada segusse 10% kalajahu, mis alandab sü omahinda ja kõrget valgukogust segus (166 g sü kohta). Nisujahu asemel võib edukalt kasutada ka odrajahu, mis veelgi alandab segu omahinda. Nii võiks (kuni spetsiaalsete kuivsoötade väljalaskmiseni põrsaste jaoks) põrsaste kuivsoöta koostada järgmiselt: 85% odra(nisu)jahu + 5% head vitamiinheinajahu + 10% kalajahu, sellele lisaks 2% kondijahu, joogivesi eraldi. Võõrutada võib 6 nädalasetl.

Variant 9

Söödetakse valguvaesemat (nr. 2) jahu kuivalt automaadist ja antakse joomiseks haput lõssi künast. Et jahu koosneb vaid odrast, heinajahust (5%) ja mineraalsöödast, on ta odav, samuti on odav lõss. Sellepärast on ka põrsa eluskaalu kg omahind selle lisaööda arvel odav — ainult 4,6 kopikat, seega üle 3 korra odavam kui eelmise variandi puhul. Võõrutuskaal oli 21,9 kg, mis on väga hea. Kuna siingi on tööjõu kokkuvõid künade pesemisel ja toidu etteandmisel suur, on selline söötmisviis väga praktiline.

Variant 10

Söödasegu jahust (nr. 2) ja lõssist ilma kartulita, vahekorras 1:2. Iga kg jahu kohta võetakse 2 liitrit haput lõssi, s. o. 1 kamalutäis jahu + 1 liiter lõssi (algul, põrsaste sööma õpetamisel, võib kasutada ka rõõska täispiima või lõssi). Selline segu on sobiv siis, kui kartuleid pole või nad on riknenud ja neid ei või põrsastele sööta. Ka selline segu on väga odav ja põrsa eluskaalu kg omahind lisaööda arvel küllaltki madal — kõigest 4,8 kop. Kuigi siin on valku sü kohta tagasihoidlikult — ainult 88 g, oli emiste korralikul söötmisel põrsaste võõrutuskaal 60-päevaselt 18 kg. Kui tahame varem võõrutada või on imetavate emiste söõtmine nõrk, peab iga kg jahu kohta võtma 2,5—3 liitrit lõssi.

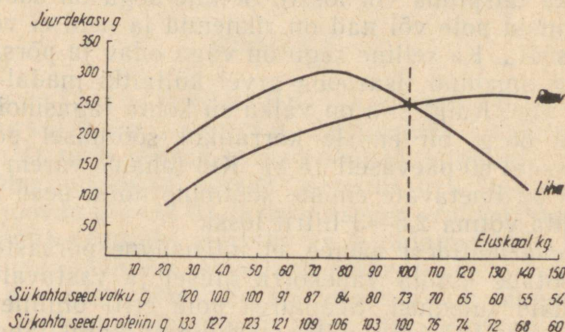
Katsevariantidest näeme, et intensiivne põrsaste söõtmine söötade kindla vahekorra alusel ja vastavalt isule annab häid tulemusi. Seejuures pole eriti oluline sööta täispiima ega kalajahu, mille omahind on kallid. Segu mitmekesistamiseks tuleb aga lisada jahu hulka väike protsent (3—5%) head vitamiinheinajahu ja 2% kondijahu

ning sööta tugevasti. Eriti ratsionaalne on kuivisöötmine automaadist jahuga (juurde lisatud 3—5% heinajahu), andes põrsastele joogiks lõssi teisest künast.

III. PEEKONISIGADE NUUMAMINE

Liha keemiline koostis ja selle kvaliteet on tihedalt seotud sigade tapaeelse eluskaaluga. Seoses sea eluskaalu suurenemisega kasvab rasva- ja väheneb vee- ning valgusisaldus sea kehas. Mineraalainete sisalduses seoses eluskaalu suurenemisega aga väga tunduvald muutusi ei toimu. Selleks et õigesti korraldada sigade nuumamist, peab sea eluskaalu suurenemisega seoses olevaid lihakeha koostise muutusi tundma ja arvestama. Teatavasti saadakse noorte, kasvavate peekonisigade peamine kaaluivise valgurikkamate lihaskudede kiirema produtseerimise arvel. 30 kg eluskaaluga siga kasvab päevas lihaskoe arvel juurde ligikaudu 175 g. Seoses eluskaalu tõusuga suureneb võrdlemisi kiiresti ka lihaskoe juurdekasv ning saavutab kõrgpunkti 70—80 kg eluskaaluni jõudes. Lihaskoe kasv on siis kõige intensiivsem. Edasi muutub lihaskudede juurdekasv aeglasemaks ja saab võrdseks peki ning rasva tekkega 100 kg eluskaalu korral (joonis 8).

Rasva moodustumine sea lihakehas on kergema eluskaalu korral suhteliselt väiksem, kuid suureneb pidevalt eluskaalu kasvades. Raskematel, 140—150 kg kaaluvatel sigadel, kes juba intensiivselt rasvuvad, ületab rasva teke

Joon. 8. Liha- ja rasvaproduktiooni sõltuvus sea eluskaalust (H. Clauseni järgi).

tunduvalt lihaskudede juurdekasvu. Nuumamisel tuleb neid sigade liha ja rasva produtseerimise iseärasusi arvestada ning teadlikult ära kasutada. Noored kiiresti kasvavad peekonisead vajavad lihaskudede ülesehitamiseks ja kasvatamiseks suhteliselt valgurikkamaid söötasid kui raske- mad rasvasead, sest esimestel on ülekaalus just lihaskoe kasvatamine, rasvkoe juurdekasv aga suhteliselt tagasihoidlikum. I. S. Popovi, P. Popehhina ja J. Bortsi järgi vajavad näiteks 90 kg raskusega sead söötühiku kohta seeduvat valku 80 g või seeduvat proteiini 103 g. 150 kilogrammise eluskaaluga sigadel kulub ühe söötühiku kohta seeduvat valku 54 g või seeduvat proteiini 60 g. Arvestades sea kaaluübe iseärasusi on väga oluline, et sigade nuumamisel valitaks nende ratsioonidesse mitmekesiseid, nii taimseid kui ka loomseid söötasid, millega kaetakse sigade toitainete, mineraalainete ja vitamiinide tarve vastava vanuse ning eluskaalu korral. Tähtis osa peekonisigade söödaannustes on täisväärtuslikel loomsetel söötadel, mis sisaldavad lihaskudede ehitamiseks kõiki vajalikke komponente.

Katsed ja peekonisigade nuumamise kogemused näitavad, et ratsioon, kus päevas antakse peekonisea kohta kuni 1,5 kg lõssi või vastavas väärtuses teisi loomseid söötasid, annab ligi 14% parema söötade kasutamise ja 8% odavama juurdekasvu, võrreldes ratsioonidega, kus need söödad puuduvad. Vabariigi eesrindlikes majandites arvestatakse peekonisigade nuumamise iseärasusi ja korraldatakse nende nuumamine selliselt, et jõusööda, kartuli, haljassööda, vitamiinheina ja silo kõrval võetakse ratsiooni ka mõned loomsed söödad. Odavamaks ja kättesaadavamaks loomseks söödaks on seejuures lõss ja vadak, mille kogused piimakarja kiire suurenemise ja toodangu tõusuga pidevalt kasvavad. Teisi loomseid söötasid, nagu kala-, liha- ja verejahu, ei ole meil veel piisavalt ja nende osatähtsus peekonisigade nuumamisel on seni olnud väike.

Peekonisigade söötmine täisväärtuslike ratsioonidega, kus ei puudu ka loomsed söödad, on tagatiseks, et sead hästi ja kiirelt kasvavad.

Harju rajooni «Edu» kolhoosis antakse suvel peekonisigadele eelnuuma perioodil rohkesti haljassööta. Söödaannuse söötühikutest moodustab jõusööt ligikaudu 30%, haljassööt kuni 26%, kartul 30% ja loomsed söödad 14%. Lõppnuumal, kui sead on saavutanud 70 kg

eluskaalu, antakse peekoniseale päevas keskmiselt kuni 2 kg jõusööta, 4 kg kartuleid, 5—6 kg vadakut ja lisaks sellele isu järgi haljassööta. Lõppnuumal moodustab jõusööda ja kartuli osatähtsus söödaannuses ligikaudu 70%. Talveperioodil söödetakse kõigile sigadele heakvaliteedilist vitamiinheinajahu 0,5—1 kg sea kohta päevas. Peekonisigade ratsioonis on (söötühikutes väljendatult) jõusööta ligikaudu 44%, kartulit 33%, loomset sööta 12% ja heinajahu 11%. Eelnuuma perioodil on peekonisigade ööpäevane keskmine juurdekasv 400—500 g. Nuuma lõpul tõuseb juurdekasv 600—700 grammini ööpäevas. Sealiha tootmise poolt kuulub vabariigi eesrindlaste hulka «Edu» kolhoos, kus 1960. a. toodeti 100 ha põllumaa kohta 146,9 ts sealiha. Seda võimaldab kolhoosi tugev söödabaas.

Häid kogemusi peekonisigade nuumamisel on ka Rapla rajooni V. I. Lenini nimelisel kolhoosil. 1958. a. tootis kolhoos 100 ha põllumaa kohta sealiha 65 ts, 1959. a. 83 ts ning 1960. a. 100,6 ts. Võrreldes 1958. aastaga suurenes sealiha tootmine 1960. a. ligemale 55%. Jõusööda annused on V. I. Lenini nimelises kolhoosis tagasihoidlikud, kuid sigade söödaratsioonides on rohkesti kartulit ja juurvilja. Kartulirohke ratsiooni kasutamist põhjustavad suhteliselt suured kartulisaagid. 1960. a. saadi kolhoosis keskmiselt 229,6 ts ehk 6753 söötühikut kartulit hektarilt. Ka söödate ravilja saak oli hea, keskmiselt 23 tsentnerit ehk 2556 söötühikut hektarilt. Kuigi kartulikasvatus on praegusel mehhaniseerimistasemel tunduvalt kallim teravilja tootmisest, õigustab selle söötmine sigadele end täiesti, sest kartuli pinnaühikult saadakse ligi kaks ja pool korda rohkem söötühikuid, kui neid saab teraviljast. Selles majandis esineb sigade söödaratsioonis aurutatud või sileeritud kartul peaaegu aastaringiselt. Juulikuus on selle osatähtsus suhteliselt väiksem. 1961. aastal tugevneb sigade söödabaas veelgi suhkrupeedi arvel. Suhkrupeedi kasutatakse peamiselt sigade söötmiseks ja nuumamiseks. Suvel söödetakse kesikutele jõusööta sea kohta päevas ligikaudu 1 kg ja aurutatud või sileeritud kartuleid 2 kg, lõssi kuni 2 kg ja vadakut 5 kg. Haljassööta saavad sead vabalt, isu järgi. Nuuma viimastel kuudel suurendatakse jõusööda annust 1,5 kilogrammini, kartulit antakse kuni 4 kg ja vadakut 6 kg päevas. Haljassööda söötmist piiratakse; seda antakse päevas sea kohta keskmiselt 1 kg.

Talveperioodil saavad kesikud jõusööta päevas samuti

1 kg, kartulit 3 kg, lõssi 2 kg, vadakut 5 kg ja heinajahu 1 kg. Sellises ratsioonis on umbes 3,5 söötühikut ja seedu-
vat valku 80 g söötühiku kohta. Nuuma viimastel kuudel
(talveperioodil) suurendatakse jõusööda- ja kartuliannust.
Siis saab peekonisiga päevas keskmiselt 1,5 kg jõusööta,
kuni 5 kg kartulit, 0,5 kg lõssi, 2 kg vadakut ja 0,5 kg heina-
jahu. Söödaannuses on 4,9 sü ja see sisaldab 389 g seedu-
vat valku, mis teeb 79 g söötühiku kohta. Ratsioonis on jõusööta
35%, kartulit 39%, lõssi 16%, vadakut 4% ja heinajahu 6%
söötühikutest. Sellise ratsiooni korral saadakse lõppnuu-
mal paremates rühmades 600—700 grammiseid ja veelgi
kõrgemaid ööpäevaseid juurdekasve. Lihatoodangu suuren-
damiseks püütakse kõik peekonisead realiseerida keskmis-
selt 95—100 kg eluskaaluga. Kergemate lihasigadena rea-
liseeritakse ainult need sead, kelle päevane juurdekasv on
madal ja kes on kasvus teistest sigadest maha jäänud.
Nende osatähtsus sealiha kogutoodangus on väike.

Edukalt arendatakse seakasvatust ka Rapla rajooni «Jü-
riöö» kolhoosis. 1960. a. sai kolhoos seakasvatusest sisse-
tulekut üle 53 000 rbl., mis moodustas 26% kolhoosi kogu-
sissetulekust. Kolhoosis toodeti 100 ha põllumaa kohta
81,1 ts sealiha. Sealiha tootmise suurenemine saavutati eel-
kõige söödabaasi tugevdamise, põrsaste hea üleskasvata-
mise ning peekonisigade ratsionaalse nuumamise teel. Pee-
konisead realiseeriti 95—100 kg eluskaaluga. Ka selles kol-
hoosis kasutati kesikute söötmiseks võrdlemisi tagasihoid-
likult jõusööta. Suvel oli söödaratsioonis jõusööta keskmis-
selt 0,8 kg sea kohta päevas ja talvel 1 kg. Kevadel ja sü-
gisel söödeti kartulit 3 kg, talvel 4 kg päevas. Haljassööta
saavad noorsead suveperioodil vabalt ja heinajahu talve-
perioodil kuni 1 kg päevas. Lõppnuumal, alates 70 kg elus-
kaalust, antakse sea kohta päevas suvel kuni 1,5 kg ja tal-
veperioodil 2 kg jõusööta, ühtlasi suurendatakse ka kartuli
kogust (4—5 kg aurutatud kartulit päevas). Lõssi saavad
kesikud ainult 50—60 kg eluskaaluni, sea kohta keskmiselt
1,5—2 kg päevas, mis moodustab söödaannuse söötühiku-
test 6—8%. Eelnuuma perioodil on peekonisea ratsioonis
suvekuudel jõusööta söötühikutes 36%, kartulit 44%, lõssi
8% ja haljaslutserni 12%. Talvises nuumamise ratsioonis
on jõusööta 48%, kartulit 41% ja vitamiinheinajahu 11%
söötühikutest. Talvel on majandil lõssi vähem, seepärast
söödetakse lõssi talvel peamiselt põrsastele ja imetavatele
emistele.

Peekonisigade söötmise normeerimine

Sigade söötmist võib normeerida kas osaliselt või täielikult. Esimesel juhul normeeritakse jõusööt, muud söödad antakse vabalt; teisel juhul normeeritakse harilikult kõik söödad peale haljassööda. Osalise normeerimise puhul määrab zootehnik igale vanuserühmale kindla hulga jõusööta ja lõssi päevas. Jõusööt antakse laost välja pikema aja peale, lõssi varutakse aga iga päev (või ülepäeviti) ning söödetakse määratud normides. Ka kartuleid võib normeerida. Koresööt, samuti mahlakad söödad on tavaliselt normeerimata, neid antakse vastavalt isule. Järgnevalt kirjeldame normeeritud söötmist keskpäraste ratsioonidega vastavalt Eesti oludele ja söödabaasile.

Peekonisigade söötmisel kasutatakse Eestis nii Üleliidulise Loomakasvatuse Instituudi kui ka Poltaava Seakasvatuse Instituudi söötmisnorme. Et haljas-, kore- ja mahlaka sööda rohkel kasutamisel saada paremat juurdekasvu, sobivad viimased normid paremini intensiivsemaks söötmiseks. Sel juhul kujunevad peekonisea söötmisnormid järgmiseks (tabel 3).

Tabel 3

Söötmisnormid peekonisigadele

Eluskaalu kg	15	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Sü päevas . .	1,5	1,8	2,3	2,6	2,9	3,2	3,5	3,8	4,1	4,3
Valku g . .	180	200	230	260	290	290	290	300	300	300
Kaltsiumi g .	7	10	12	14	15	16	18	20	22	24
Fosforit g . .	5	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Karotiini mg .	3	5	7	8	10	12	15	15	20	22

Esitatust nähtub, et peekonisigade söödatarve kõigub 2—4 söötühiku vahel. Selleks et söötmisnorme kergesti meelde jätta, tuleb 20 kg kaaluvale seale 1,8 söötühiku asemel arvata 2 söötühikut ja siis kuni nuuma lõpuni lisada eluskaalu suurenemisel iga järgmise 10 kg võrra 0,3 söötühikut. Andmed peekonisigade keskpärase ratsiooni toiteväärtuse (sü) protsendilise koostise kohta Eesti NSV-s talve- ja suveperioodil on antud tabelis 4.

Peekonisigade söödaratsiooni söötühikute protsendiline koostis talveks ja suveks

Sigade eluskaal kg	sü	Jõusööt		Kartul		Lõss või vadak		Heinajahu, silo, juurvili	Haljasööt
		talvel	suvel	talvel	suvel	talvel	suvel		
20—40	2	45	55	35	20	15	20	5	5
40—60	3	40	50	40	20	10	15	10	15
60—80	3,5	40	55	40	20	5	10	15	15
80—100	4	45	60	50	30	—	5	5	5

Märkus: Mineraalsöötasid antakse 40—60 g päevas, kusjuures suurte kartuliannuste puhul ei puudu ka keedusool.

Allpool vaatleme peekonisigade talvist söötmist (tabel 5). Nagu näitab tabel 5, kõigub talvel künnast söötmisel jõu söödaannus peekoniseale 1—2 kg piires päevas.

Kartuli kohta peab ütleva, et kuigi see annab põllu hektarilt kuni poole rohkem söötühikuid kui teravili, on kartuli söötühiku omahind siiski poole kallim teravilja omast ja ta tõstab liha omahinda. Kui kartuli asemel sigade nuumamiseks kasutada juurvilja, siis tuleb seda aurutada ja sööta 2—3-kordses kartulikoguses. Tähtsisevabrikute lähedal asuvad majandid saavad ka kartulipulpi, mida söödetakse edukalt nii sigadele kui ka lüpsi- ja noorkarjale. Nii on Roela sovhoosis peekonisigade ööpäevane ratsioon järgmine: jõusööt 2 kg, heinajahu 0,3 kg, kartulit 1 kg ja kartulipulpi 3 kg. Lõppnuumal antakse pulpi vähem — 1—2 kg päevas, et peekoniseal oleks väiksem kõht ning suurem kasvu-iive.

Lõss, vadak ja teised loomsed valgusöödad on talvel enamasti veel defitsiitsed. Lõssi antakse vaid 1—2 liitrit päevas. Kui majandi lähedal asub juustu- või kaseinitööstus, kust saadakse vadakut, siis söödetakse seda sigadele tavaliselt 2—3-kordses koguses lõssi asemel, s. o. 4—5 liitrit päevas. Teistest valgusöötadest kasutatakse vähesel määral kalarappeid, praakkala, kalajahu, lihakondijahu, söödapärmi. Nende päevanorm ei tõuse üle 200—300 g. Lõppnuu-

Peekonisigade talvine söötmine
(Keskmiselised söödakogused päevas)

	Peekonisea eluskaal kg-des			
	20—40	40—60	60—80	80—100 (lõppnuum)
Sea keskmine päevane söödatarve söötühikutes	2	3	3,5	4
Jõusööt:				
1) % söödatarbest	40	40	40	45
2) kg-des	1	1,2	1,5	1,8
Kartul:				
1) % söödatarbest	35	40	40	50
2) kg-des	2	3,2	3,8	5
Loomsed valgusöödad (lõss, vadak):				Talvel tavaliselt ei jätku lõssi lõppnuumaks
1) % söödatarbest	15	10	5	
2) liitrites	1,5—2	1,5—2	1	
Mahukad söödad:*				
%-des söödatarbest	5	10	10—15	5
1) heinajahu	0,15—0,2	0,5	0,61—1	0,3—0,5
või				
2) haljassilo	0,7—1	2—2,3	2,7—3	1,5
või				
3) juurvilja	0,7—1	3	3,5—4	2

* on mõeldud anda kas heinajahu või silo või juurvilja üksikult.

mal on need kogused veelgi väiksemad või ei anta neid üldse mitte, sest mõned söödad, eriti praakkala ja kalarape suuremad kogused, rikuvad nuuma lõpuperioodil peekoniliha kvaliteeti. Vabariigis on väga suuri võimalusi odava kalajahu tootmiseks. Konservitööstuse jäätmed, samuti inimtoiduks kõlbmatu peenkala kogused on meil küllalt suured. Nendega saaks suures ulatuses rahuldada sea kasvatuse nõudeid. Hästi mehhaniseeritud kalajahutööstus lasti käiku Pärnus, samuti valmistatakse kalajahu juba ulgumerel kalapüügilaevadel.

Söödapärmi kui valgusööta söödetakse põrsastele ja kesikutele vähesel määral — 50—200 g päevas. Lihakondijahu toodang on meil väike ja sel söödal pole peekonisigade nuumamisel praegu veel praktilist tähtsust. Piimapulber on sigadele veelgi defitsiitsem sööt ja seda peekonisigadele ei anta. Mahukatest söötadest antakse talvel eelnuuma perioodil heinajahu kuni 1 kg, rohusilo kuni 3 kg, juurvilja kuni 4 kg.

Peekonisigade suvises söötmisses on loomulikud erinevused, mida kujutab tabel 6.

Tabel 6

Peekonisigade suvine söötmine
(Keskmsed söödakogused päevas)

	Peekonisea eluskaal kg-des			
	20—40	40—60	60—80	80—100 (lõppnuum)
Sea päevane söödatarve söötühikutes	2	3	3,5	4
Jõusööt:				
1) %-des söödatarbest	50	50	55	60
2) kg-des	1—1,1	1,5	2	2,2—2,5
Kartul:				
1) %-des söödatarbest	20	20	20	30
2) kg-des	1	1,5	2	3
Loomsed valgusöödad (lõss):				
1) %-des söödatarbest	20	15	10	5
2) liitrites	2—2,5	3	2	1
Haljassööt:				
1) %-des söödatarbest	5	15	15	5
2) kg-des	0,7	3	3,5	1,5

Nagu näitab tabel 6, on jõusööda osatähtsus suvel peekonisigade ratsioonis suurem kui talvel, sest suvel on kartulit vähe ja jõusööt peab aitama nimetatud lünka osaliselt täita: seda antakse kuni 2,5 kg päevas. Peamiseks jõusöö-

daks nii talvel kui ka suvel on odrajahu, samuti mitmesugused segajahud, veskijäätmed, kombineeritud jõusööt jm.

Kartuli osatähtsus on suvises peekonisea ratsioonis väiksem, kuna kartulitagavarad majandite enamikus lõpevad. Kartuli sileerimine suveks pole veel oluliselt juurdunud. Lõppnuumas on kartuli osatähtsus siiski suur, et parandada eelnuuma vigu ja saada kvaliteetsemat peekonit, mida suvine rohke haljassööt vahel kahjustab. Eelnuumal antakse kuni 2 kg ja lõppnuumal kuni 4 kg kartulit päevas.

Lõssi ja vadaku osatähtsus suvises peekonisea söödas on natuke suurem kui talvel, sest piimatööstusest saadakse tagasi rohkem lõssi. Kui aga suvele on langenud rohkesti emiste poegimisi ja peetakse ka nuumvasikaid, mis nõuab rohkesti lõssi, peavad suuremad peekonisead jääma lõssist iima. Piimatööstuste lähedal olevad majandid söödavad sigadele suvel palju vadakut: peekoniseale antakse seda 4—5 liitrit päevas 2 liitri lõssi asemel. See annab hea kaaluibe ja alandab oluliselt liha omahinda.

Haljassööda tähtsus peekonisigade suvises söödas kõigub 5—15% vahel. Parimaks haljassöödaks on noor lutsern, ristik, segatis, talirukis, mais jt. kultuurid, mida seed noorelt ja pehmelt meelsasti söövad. Eelnuumal antakse 2—3 kg ja lõppnuumal 1—1,5 kg haljassööta päevas heksli või pasta näol.

Kultuurkoplite rajamine ja kasutamine seakasvatuses laieneb Eesti NSV-s iga aastaga. Ristikupõldudel karjatatakse sigu meil juba vanast ajast. Kopleid ja rohupõlde kasutatakse intensiivse seakasvatusega suurmajandites eeskätt suguemiste ja remontsigade karjatamiseks, millega hoitakse kokku jõusööta peekonisigade nuumamiseks. Katseted ja kogemused näitavad, et koplite kasutamisel peekonisigade nuuma lõpuni (50—100 kg) esinevad samad puudused, mis liiga suurte rohuannuste söötmisel laudas või laagris: langeb kaaluibe ja seljapekk jääb õhukeseks ning pehmeks. Kui katsetel Kuremaal vähendati peekonisigade lõppnuumal kopli arvel jõusööta ja lõssi 35% normist, oli ööpäevane kaaluibe sigadel vaid 384 g, seljapeki paksus napilt 3,2 sm, peki konsistents nõrk. Kui aga mainitud söötasid vähendati kopli arvel vaid 15%, oli ööpäevane kaaluibe 520 g, seljapekk hea (3,6 sm), peki konsistents samuti hea. Peekonisigade koplis karjatamisel on veel see puudus, et rammusad seed kulutavad koplis või karjamaal liigselt liikudes palju energiat ja raiskavad selle arvel sööta. Pee-

konisigade kopliviisilisel karjatamisel selgus, et mida lähemal on jõusööda päevane annus sea täisratsioonile, seda halvem on söödaväärindus ja seda suurem jõusööda raiskamine liigse liikumise tagajärjel. Õige kopli kasutamise viis nõuab seega eelnuuma perioodil jõusöötade kärpimist kopli arvel vähemalt 35%, isegi 40—50%, nagu seda tehti Tartu näidis-katsesovhoosis. Siis kasutavad sead kultuurkarjamaad hästi. Umbes 70 kg eluskaalu puhul tuleb jätta sead lauta või laagrisse lõppnuumale, vilja- ja kartulirikale söödale. Siis tõuseb nende kaaluive 650—700, isegi 800—900 grammile ööpäevas. Lõppnuum parandab defektid nii kaaluiibes kui ka peekoniomadustes. Tavaliselt kasutatakse karjatamist künast söötmise täiendamiseks. Samuti söödetakse rohtu künast täienduseks karjamaale ja koplile. Praegu domineerib meil kopli ning karjamaa kasutamine peamiselt sugusigade puhul, peekonisigu peetakse poolkiniselt või kinniselt laagris või laudas.

Haljassööda tootmiseks sigadele kasutatakse väga mitmesuguseid kultuure, nagu ristikut, lutserni, segatist, maisi, rukist, keraheina, söodakapsast jt. Ka konveieri koostamise viise on mitmesuguseid. Toome näite Rapla rajooni «Tee Kommunismile» kolhoosi haljassöödakonveierist:

	Kasutamise aeg	
1. Talirukis	10. V	kuni 10. VI
2. Ristik (lutsern)	10. VI	„ 30. VI
3. Segatis — kolmes järgus	30. VI	„ 15. VIII
4. Ristikuädal	15. VIII	„ 15. IX
5. Söodakapsas ja juurviljalehed	kuni öökülmadeni	

Healt lutsernipõllult saab küllaldaselt haljassööta alates mai II või III dekaadist kuni varasügiseni. Lutserni on vaja täiendada varakevadel talirukki või keraheinaga ja hilis-sügisel juurviljalehtede ning söodakapsaga. Suureks haljassööda reserviks on sügissuvel haljasmis, mille külvid Eestis iga aastaga laienevad. Levinud on haljasmassi sileerimine talveks, milleks eriti hästi sobivad lutsern, mais, ristik, söodakapsas. Neid haljassöötasid sileeritakse kas puhtalt või segatult aurutatud kartuliga kaaluvahekorras I osa haljasmassi ja 3—4 osa kartulit. Rohkesti valmistatakse vitamiinheina ka noorest lutsernist, ristikust ja segaheinast. Hein kuivatatakse kas põllul või katuste all. Viimasel ajal on aga väärtusliku vitamiinheina saamiseks kasutusele võetud Eesti NSV Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadus-

liku Uurimise Instituudi poolt projekteeritud heinakiirkui-
vatid. Neis saadakse väga kõrge vitamiinisaldusega hein.
Katsetes, kus kogu nuumaperioodil lisati söödaratsioonile
10% heinajahu, saadi 623-grammine, 15% lisamisel 515-
grammine ööpäevane kaaluuive. 20%-lise heinajahunormi
puhul ainult eelnuuma perioodil saadi aga lõppnuumal 617-
grammine ööpäevane kaaluuive ja küllaltki kvaliteetne pee-
kon.

Tabelis 7 esitame rea Eesti NSV-s sobivaid tüüprat-
sioone peekonisigadele.

Peekonisigade nuumamisviisidest

Eesti NSV-s kasutatakse peamiselt kolme peekonisigade
nuumamisviisi:

- 1) intensiivset pidevnuuma künast ja automaadist,
- 2) nuuma ettevalmistusperioodiga,
- 3) nuuma kombineeritud söötmissviisiga.

Intensiivne pidevnuum künast ja auto-
maadist. Siin on söödaratsioon koostatud hästi mitme-
kesiselt, kõrge toiteväärtusega, ja siga saab oma loomu-
pärase kiire kasvuenergia juba noorelt maksimaalselt ära
kasutada. Kiirnuuma ratsioon peab olema valgurikas. Osa
valkusid (15—25%) peab ökonoomse kaaluuibe saamiseks
olema loomse päritoluga. Selles ratsionis peavad kore- ja
mahlakad sööda esinema optimaalsetes kogustes, et paran-
dada juurdekasvu ja sööda toiteväärtust. Kehtna näidis-
katsesovhoosis söödeti 50—100 kg peekonisigadele 1,91 kg
vilja, 0,82 kg kliisid, 2 liitrit lõssi ja 0,43 kg haljassööta
ning saadi 555-grammine ööpäevane kaaluuive, söödavää-
rindusega 4,6 sü ühe kg kaalu juurdekasvuks. Sellist nuu-
mamist tuleb pidada keskmiselt intensiivseks.

Harju rajooni Anija kolhoosis kulutati ühe peekonisea
üleskasvatamiseks 190 kg (41,5%) jõusööta, 360 kg (33,5%)
kartulit, 40 kg (6%) heinajahu, 60 kg (2,5%) lõssi ja kuni
500 kg (10,5%) vadakut. Sellisel söödal oli peekonisigade
keskmine ööpäevane kaaluuive 575 g. Sead olid tapaküpsed
185 päeva vanuselt. Sellist peekonisigade nuumamist tuleb
pidada intensiivseks nuumaks.

Intensiivne pidevnuum kuivsööda auto-
maatide kasutamisega suurtes sulgudes.
See eesrindlik nuumamisviis on Eestis veel uus ja vähe

Peekonisigade tüüpsöodaratsioonid

Näitajad	Suveks				Talveks				Juurvili (kg)			
	Jõusööt (kg)	Kartul (kg)	Lõss (liitrit) või	Vadak (liitrit) või	Haljassööt (kg) või	Koppel (tundi)	Jõusööt (kg)	Kartul (kg)		Lõss (liitrit) või	Heina- ja huvi (kg)	Haljassööt (kg)
Jõusöödarikkamad — kartulivaesemad ratsioonid	1,0	1,5	2	4	2	1×3	1,0	2,0	2	0,3	1,0	0,5
Peekonisea elk. 20—40 kg	1,2	2,0	2—3	6	3	2×3	1,3	2,5	2	0,7	2,0	0,5
" " 40—60 "	1,5	2,5	2—3	6	3	2×3	1,7	3,0	2	1,3	2,5	1,5
" " 60—80 "	2,0	3,0	2—3	6	2	—	2,2	3,5	1	1,0	2,0	1,5
Jõusöödavaesemad — kartulirik- kamad ratsioonid	0,8	1,7	2	4	2	1×3	1,0	2,5	2	0,3	1,0	0,5
Peekonisea elk. 20—40 kg	1,0	2,0	2—3	6	3	2×3	1,2	3,2	2	0,7	2,0	1,0
" " 40—60 "	1,3	3,5	2—3	6	3	2×2	1,5	4,2	2	1,3	2,5	1,5
Jõusööda- ning kartulivaesemad kore- ja haljassöödarikkad rat- sioonid	0,8	1,5	2	4	2	1×3	1,0	2,0	2	0,5	1,5	1,0
Peekonisea elk. 20—40 kg	1,0	2,0	2—3	6	3—4	2×3	1,2	2,5	2	1,0	2,5	1,0
" " 40—60 "	1,3	3,0	2—3	6	4—5	2×3	1,5	3,0	2	1,5	3,0	1,5
" " 60—80 "	1,5	4,0	2—3	6	2	—	2,0	3,5	1	1,2	2,5	0,5

juurdunud. Põhjuseks on asjaolu, et kartul annab peaaegu poole suuremaid saake hektarilt kui teravili, mille tõttu ta on meie tingimustes väga oluline komponent sigade söödaraatsioonis. Kartulit aga ei ole kuivsöödaautomaatides võimalik kasutada. Viimasel ajal on sigade laagriiviisilise ja suurtes sulgudes pidamisega hakanud järjest rohkem juurduma ka kuivsöödaautomaadid (joonis 9), mida kasutatakse paljudes sovhoosides (Põdrangu, Kohila, Gagarini-nimeline, Lenini-nimeline, Roela jt.). Kehtna näidiskatsesovhoosis võeti kasutusele laeni ulatuvad ja transportööri abil lae pealt täidetavad kuivsöödaautomaadid. Automaatide täitmisel puistatakse vastav heinajahu kogus (10—20% üldkogusest) teraviljajahu kihtide vahele, kus see vajumisel ise teraviljajahuga seguneb. Osalt toimub segunemine söömisel, kus siga jahu kärsaga segab. See moodus annab suurt tööjõu kokkuhoidu. Ilma lõssi või muu loomse valgusöödata saadi ööpäevaseks kaaluiibeks 494 g. Kui aga eelnuuma perioodil segati heinajahu 20%, lõppnuumal aga ainult 10% ning kogu nuumaperioodil söödeti sigadele künnast 1 liiter lõssi päevas, oli kaaluiive eelnuuma perioodil 545 g ja tõusis lõppnuumal 615 grammile. Söödakulu oli juurdekasvu iga kg kohta mõlemal nuumaperioodil keskmiselt 3,94 sü. Suured sulud peavad olema varustatud ka joogiautomaatidega ja sõimedega suvise haljassööda etteandmiseks. 10—20% heinajahu lisamine jahu hulka on parimaks jõusööda kokkuhoiu võtteks automaadis, samuti ühekülgse viljajahu rikastajaks vitamiinide ja mineraalidega, mis omakorda parandab kaaluiivet. Suured sulud on aga talitamistööde mehhaniseerimise ja ratsionaliseerimise, samuti sigade kisklemise vältimise, puhta, kõrgekvaliteetse ja hinnalise peekoni saamise tähtsaks abinõuks.

Suured sulud on viimastel aastatel kiiresti praktikasse juurdunud. Ehitatakse ümber palju vanu sigalaid ja peaaegu kõik uued nuumikute sigalad projekteeritakse suurte sulgudena. Sulud tehakse laiad ja lühikesed, et ka künad oleksid pikemad, kuhu enam-vähem kõik seed korraga sööma mahuksid. Laiade ja lühikeste sulgude koristamine on hõlpsam. Allapanuks kasutatakse talvel turvast, suvel pestakse sulge veega ja allapanu ei kasutata. Jõusöödaautomaate kasutatakse ka suvel ja isegi soojutatud talvelaagrites, samuti jooksuaedades lautade juures. See võimaldab paremini ära kasutada suveonne ja lautu ning võita ruumi seapidamise laiendamiseks. Edasiveetavaid laagriidne koos

jõusöödaautomaatidega ja elektrikarjustega kasutatakse aga siiski veel vähe.

Num ettevalmistava perioodiga on kõige rohkem levinud. See on põhjendatud nii füsioloogiliselt kui ka ökonoomiliselt. Et vältida noornumiku enneaegset rasvumist, söödetakse teda 35—75 kg eluskaalu piirides vähem kontsentreeritud ja suuremamahuliste valgurikaste söötadega. Suvel lastakse kesikuid liikuda karjamaal või laagrites, mis soodustab nende lihaskoe arenemist. See on aluseks peekonisea heale lihakvaliteedile.

Karjamaarohi, heinajahu, silo, haljassööt, juurvili võimaldavad laiendada söödabaasi ja kokku hoida jõusööta eelnuuma perioodil.

Ettevalmistusperioodile järgneb vahetult lõppnuum intensiivse söötmisega, rohke jõusööda ja kartuli ning mahu-kate (haljassööt, heinajahu) söödaannuste vähese kasutamisega.

Allpool mõned katsete tulemused Kehtna näidis-katsesovhoosis jõusööda kokkuhoidmiseks haljassööda baasil:

I rühm: 2 kg jõusööta, 2 liitrit lõssi, 1 kg kartuleid, värsket rohtu vabalt (kontrollrühm pidevnuumal).

II rühm: eelnuuma perioodil 1,5 kg jõusööta, 2 liitrit lõssi, 1 kg kartuleid, haljassööta vabalt.

III rühm: eelnuuma perioodil 1 kg jõusööta, 1 liiter lõssi, 1 kg kartuleid, haljassööta vabalt.

Võrreldes I rühmaga oli jõusööda kokkuhoid rohu arvel II rühmas 14,9 kg ja III rühmas 28,8 kg. Kui sööta sigu III rühma ratsioonidega, võib 4—5 sea pealt kokku hoida ühe peekonisea jõusöödanormi. II rühma ratsiooni kasutamine võimaldab 7—8 sea pealt kokku hoida ühe sea nuumamiseks vajaliku jõusöödakoguse.

Eluskaalu kg omahind oli aga kõige väiksem II rühmas. Seda söötmisviisi enamik kolhoose ja sovhoose kasutabki. Kuivsöödaautomaatide kasutamisel lisatakse eelnuuma perioodil jahu hulka kaalu järgi 15—20% heinajahu, lõppnuumal aga 5—10%.

Num kombineeritud söötmisviisiga. Kõige rohkem mõjutavad sealiha tootmise omahinda kulutused söötadele. Mida odavamad on söödad, seda madalam on juurdekasvu omahind. Teiseks tähtsaks omahinna alandamise teeks on tööjõu kulutuste vähendamine. Suured tööjõu kokkuhoiu võimalused peituvad tööde lihtsas ja ots-

Joon. 9. Kehtna näidis-katsesovhoosi suurte sulgudega sigala nuumikutele. Jõusööda saavad sead sigala lae pealt täidetavatest automaatsöötjatest ja vedela sööda künadest.

tarbekas mehhaniseerimises. Selliste mahukate tööprotsesside mehhaniseerimisel, nagu söötade ettevalmistamine, söötade etteandmine, allapanu ja sõnniku transport jne., tõuseb seatalitajate tööviljakus mitmekordselt. Kehtna näidis-katsesovhoosi kogemused näitavad, et hästi mehhaniseeritud sigala köögis, kus kartuli transpordiks, pesemiseks, aurutamiseks, pudrustamiseks, haljassööda peenendamiseks, jõusööda doseerimiseks ja sigalast sõnniku eemaldamiseks kasutatakse elektri jõul töötavaid seadmeid, on seatalitaja töö kerge. 1,2—1,5 tonni kartulite aurutamiseks ja söötmiseks ettevalmistamiseks vajatakse 3—5 tundi. Kontrollsigalas, kus töötab mehhaaniline sõnnikukühvel, kulutatakse 300—400 kg sõnniku eemaldamiseks sigalast, ilma et seatalitajal oleks vaja teha rasket tööd sõnniku tõstmisel, kõigest 30 minutit. Tööde mehhaniseerimise tulemusena hooldab üks seatalitaja kontrollsigalas kuni 200 peekonisiga ja kulutab jooksvatele töödele ja ruumide korrashoiuks päevas ainult 4—5 töötundi.

Peekonisgade kombineeritud söötmissviisi alal tehtud katsed võimaldasid selgitada, kui suurtes kogustes võib peekonisigadele anda teisi söötasid jõusöödaautomaatide ka-

sutamise korral, milliseid söötasid sead eelistavad ning milliseks kujunevad nuumamise tulemused. Katsed viidi läbi kolmes rühmas, kusjuures I ja II rühmas söödeti sigadele lõssi künast normeeritult vastavalt 0,95—2,06 kg sea kohta päevas. Jõusööta said sead automaatidest vabalt isu järgi. Samuti oli neil vabalt isu järgi saadaval haljassööt.

III rühmas olid sigadel kõik söödad vabalt isu järgi valida. Jõusööta said nad automaatidest, vadaku samuti selleks eraldi valmistatud automaadist, aurutatud kartuleid künast ja haljassööta samuti künast. Lõssi selle rühma sead ei saanud.

Katse näitas, et sead eelistavad jõusööta, mille keskmised kogused sea kohta päevas olid küllaltki kõrged: 2,5—2,74 kg. Haljassööta sõid sead võrdlemisi tagasihoidlikult nagu «salatit» teiste söötade kõrvale, keskmiselt 0,43—0,71 kg sea kohta päevas. Ka kartulit ei söönud sead kolmandas rühmas sellise isuga, nagu seda katse alguses loodeti. Keskmiselt söödi kartulit päevas sea kohta ainult 1,4 kg. Vadaku kasutasid sead rohkesti, nimelt keskmiselt 7,36 kg sea kohta päevas. Vadaku jõid sead isukalt ja januga, sest vett nad juua ei saanud: veeautomaat oli selles rühmas suletud.

Nuumamise tulemused olid aga kõigis rühmades väga head. Üllatavalt kõrge keskmine juurdekasv (877 g päevas) ja väga hea söötade kasutamine (4,34 sü) oli aga kolmandas rühmas. Üks kg eluskaalu juurdekasvu saadi I ja II rühmas praktiliselt võrdse söötühikute kuluga — 4,65 ja 4,6 söötühikut. Ka keskmine päevane juurdekasv oli neis rühmades küllaltki kõrge, vastavalt 621 g ja 655 g sea kohta päevas. III rühmas kulutati aga eluskaalu juurdekasvu ühiku tootmiseks söötasid 6,7% vähem kui I rühmas. Ühe kg eluskaalu tootmiseks kulutati söötasid I rühmas 0,23 rbl., II rühmas 0,23 rbl. ja III rühmas ainult 0,19 rbl. väärtuses. Nagu siit nähtub, saadi kõige odavam juurdekasv III rühmas, kus oli kõrge päevane juurdekasv ja parim söötade kasutamine ning kus söödeti sigadele odavat vadaku. Kõik katsesead realiseeriti peekonisigadena, kusjuures tuleb märkida, et III rühma sigadel oli seljapeki keskmine paksus 0,3 sm suurem kui I ja II rühma sigadel. III rühmas moodustas ratsiooni söötühikutest jõusööt ligi 67%, kartul 14%, vadak 17% ja haljassööt 2%.

Katsetest järeldub, et selline peekonisigade nuumamine on väga efektiivne (eriti III rühm) ja seda võib edukalt ra-

kendada majandeis, kus on küllaldaselt jõusööta ning vadakut.

Nagu katsetest selgus, söövad peekonisead kõige meelsamini jõusööta, kartulit ja haljassööta aga võrdlemisi mõõdukalt. Viimati mainitud söötasid on aga eriti kolhoosides tihti rohkem kasutada kui jõusööta. Seepärast on oluline, et jõusööda kogust sigade nuumamisel saaks piirata kartuliannuste suurendamise arvel. Ka haljassööda kasutamist võib tunduvalt tõsta, kui seda anda hästi peenendatult, segus teiste söötadega.

Kombineeritud söötmisviisi olemus ongi selles, et jõusöödasegud söödetakse sigadele jõusöödaautomaadist ja teised söödad, mida ei saa jõusöödasegus anda, nagu lõss, vadak, kartul, haljassööt jt., künast.

Seakasvatuse Kontroll-Katsejaamas tehtud katsed näitavad, et peekonisigade kombineeritud nuumamisviisi rakendamisel võib sigu tavalise kahe või kolme korra söötmise asemel sööta künast vaid üks kord päevas. Jõusööda söömist võib reguleerida jõusöödaautomaadi lahtiolekuajaga ja sundida sigu sööma künast, mille arvel saab jõusööda päevast kogust vähendada. Sigu söödetakse künast üks kord päevas, andes sööta künasse nii palju, et sead küna tühjaks söövad alles 1—2 tunni jooksul. Sellega tagatakse sööt ka nendele sigadele, kes sööda künasse valamise järel ei pääse kohe küna juurde. (Sulus peetakse rohkem sigu kui seda võimaldab küna front.) Samal ajal avatakse ka jõusöödaautomaat. Sead söövad siis rahulikult, ilma suurema tunglemiseta nii künast kui ka jõusöödaautomaadist. Seetõttu, et sead söövad künasse antavat sööta enne ja nende kõhud saavad teatud piirini täis, kasutavad nad jõusööta vähem. Peekonisigade kombineeritud söötmisel, kus sigu söödeti päevas vaid üks kord künast ja jõusöödaautomaadi lahtiolekuajaga piirati 2—3 tunnile, saadi Kehtna näidis-katsesovhoosis peekonisigade nuumamisel häid tulemusi. Sellise söötmisviisi rakendamisel kulutati peekoniseale päevas keskmiselt 1,2 kg jõusööta, 3,7 kg kartulit, 0,89 kg lõssi ja ligi 0,3 kg heinajahu. Seejuures andsid peekonisead keskmiselt 550-grammiseid ööpäevaseid kaaluibeid.

Peekonisigade kombineeritud söötmise puhul kasutati paremini sulupinda ja künafronti. Kui tavaliselt künast söötmise korral oli iga peekonisea kohta vaja küna pikkusest 0,32 meetrit, siis kombineeritud söötmisviisi rakenda-

misel piisas 0,22 meetrist. Kombineeritud söötmisel oli iga peekonisea kohta sulupinda 0,58 m². Signu peeti sulus tunduvalt tihedamalt ja ligi 30% rohkem kui tavaliselt künast söötmise korral. Selle söötmis- või nuumamisviisi puhul peab künasse antav sööt olema hästi läbi segatud, püdela konsistentsiga, siis söövad sead seda meelsasti ja kõik sead saavad ühtlase koostisega söödasegu. Ka jõusöödaautomaadi avamise järel ei teki sigade rüselemist, kuna sead saavad vaheldumisi isu järgi süüa püdelat sööta künast ja jõusööta automaadist.

Kokkuvõttes peab märkima, et kombineeritud söötmisviisi suureks hüveks on see, et sel teel on võimalik sigadele sööta kõiki majandis toodetavaid söötasid ja piirata suurte jõusöödakoguste andmist. Jõusööda kasutamise piiramiseks hoitakse jõusöödaautomaat päeval sigade söötmise ajal lahti vaid 2—4 tundi ja selle aja möödudes suletakse jõusöödaautomaadi siiber, takistades seega sigadel jõusööda söömist. Jõusöödaautomaadi siibri sulgemise järel saavad sead sööta ainult künast. Sellise kombineeritud piiratud jõusöödaautomaadi lahtioleku ajaga söötmisviisi puhul võib signu sööta künast edukalt vaid üks kord päevas. See aga vähendab tunduvalt talitaja töökoormust. Kombineeritud söötmisviisi rakendamisel saab paremini ära kasutada sulgusid, pidada rohkem signu. Sigade pidamisel suurtes sulgudes ja sigade kombineeritud nuumamise viisi rakendamisel on talitajal ka alati hea ülevaade sigade tervislikust seisundist. Siis, kui talitaja sööta künasse valab, tõusevad kõik terved sead üles ja tulevad künna või automaatsöötja juurde, haiged aga jäävad lamama ja neid on kerge eraldada. Ainult jõusöödaautomaatide kasutamise puhul on üksikuid haigeid signu raske eraldada, sest sead käivad isu järgi kordamööda söömas ja suurema osa päevast magavad.

Peekonisigade nuumamistehnika parandamise, sealhulgas ka kombineeritud söötmisviisiga peekonisigade nuumamise tulemusena on viimasel ajal paljud majandid kiiresti sealihatootmist suurendanud. Peekonisigade nuumamist kombineeritud söötmisviisidega rakendatakse edukalt Väike-Maarja rajooni «Kalevi», Rakvere rajooni Roela, Tapa rajooni Hulja, Rapla rajooni Kohila ja teistes sovhoosides ning kolhoosides. Sigade suurtes sulgudes pidamisele üleminekul juurdub ja laieneb pidevalt ka peekonisigade kombineeritud söötmisviisiga nuumamine.

Tähtsamad peekonisigade söödad Eesti NSV-s, nende toiteväärtus
(Dots. A. Muuga ja A. Ilusa järgi)

	1 sü kohta			1 kg sööta		
	sööta kg-des	seeduvat proteiini (g)	seeduvat valku (g)	sü	seeduvat proteiini (g)	seeduvat valku (g)
Oder	0,9	70	61	1,2	82	72
Kaer	1,0	80	68	1,0	80	68
Segajahu	1,0	120	106	1,0	126	112
Nisukliid	1,3	140	124	0,75	105	93
Kombineeritud jõusööt	1,3	152	134	0,76	117	103
Hernes	0,9	196	172	1,11	219	191
Kartul, aurutatud	2,7	44	36	0,37	16	13
Söödapeet	10,3	65	33	0,10	7	3
Söödakaalikas	9,0	90	60	0,11	10	7
Naeris	15,2	121	70	0,06	8	5
Söödakapsas	9,9	155	80	0,10	16	8
Segatisesilo	7,5	159	75	0,13	28	10
Maisisilo	7,4	74	24	0,13	10	3
Olleraba	1,3	187	171	0,77	140	128
Haljassööt (segatis)	8,1	137	75	0,12	17	9
Lutsern	7,7	224	149	0,13	29	15
Vitamiinheinajahu	1,7	119	97	0,60	71	58
Löss, hapendatud	6,6	189	189	0,15	29	29
Vadak	10,3	65	65	0,10	6	6
Kalajahu	1,3	529	468	0,80	407	360
Lihajahu	0,9	370	277	1,16	430	321
Täispiim	3,1	88	88	0,32	29	29
Söödapärm	0,8	404	348	1,25	489	421

Tabelis 8 esitatakse tähtsamad peekonisigade söödad ja nende toiteväärtus, söötmisnormid ja mõju pekile.

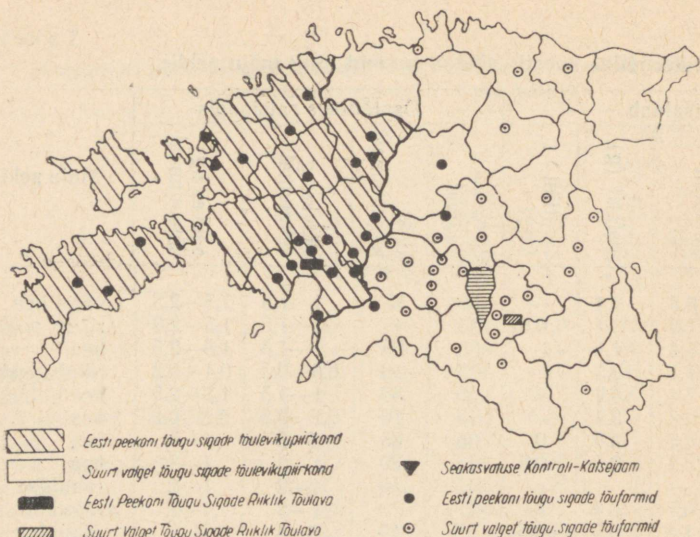
IV. TÕUARETUSTÖÖ PEEKONISIGADE KASVATAMISE TEENISTUSES

Selleks et rohkem ja odavamalt toota sealiha, tuleb sea-
kasvatuse teenistusse rakendada ka plaanikindel tõuare-
tustöö. Kui sigalatööde mehhaniseerimine ja sigade parem,

ja keemiline koostis, söötmisnormid ning mõju pekile

sisaldab			Osatähtsus ratsioonis				Mõju pekile
kaltsiumi (g)	fosforit (g)	karotiini (mg)	sü % eel- nuumal	sü % lõppnuumal	päevas kg eelnuumal	päevas kg lõppnuumal	
0,5	3,4	—	35	55	1—1,5	1,5—2,5	väga hea
1,0	3,4	0,82	35	45	1—1,5	1,5—2,0	rikub pekki
1,4	4,1	—	35	55	1—1,5	1,5—2,5	hea
1,1	10,5	—	15	10	0,3—0,5	0,1—0,2	rikub pekki
7,4	6,9	—	35	55	1—1,5	1,5—2,5	hea
0,8	3,4	—	15	10	0,2—0,3	0,1—0,2	hea
0,2	0,6	0,7	35	55	2—3	3—5	hea
0,2	0,3	0,5	15	20	1—2	1—2	hea
—	—	—	15	10	1—2	1—2	rahuldav
0,7	0,4	—	15	10	1—2	1—2	rahuldav
1,4	0,5	40,6	15	10	2—4	1—2	rahuldav
2,0	0,7	64,9	20	10	2—4	1—2	suured nor- mid rikuvad
0,7	0,3	41,2	20	10	2—4	1—2	sama
1,9	5,1	—	25	25	1,5—2	1,5—2	rahuldav
1,1	0,8	66,9	20	10	2—4	0,5—1,0	suured nor- mid rikuvad
2,7	0,6	127,9	20	10	2—4	0,5—1,0	sama
9,7	2,3	39,8	15	10	1—1,5	0,5—0,7	hea
1,2	0,9	—	15	5	2—3	1—2	hea
1,4	1,1	—	25	10	10—15	5—7	hea
21,5	18,1	—	10	5	0,1—0,2	0,1—0,2	üle 0,2 kg rikub
10,6	4,4	—	15	5	0,2—0,3	0,1—0,2	hea
1,3	1,0	9,14	—	—	—	—	hea
vähe	keskm.	—	—	—	0,1—0,2	0,1—0,2	—

nõuetele vastav söötmine aitavad rohkem ja odavamalt sea-
liha toota, siis ei ole aretustöö nende ülesannete edukaks
lahendamiseks mitte vähema tähtsusega. Väärtusliku pee-
koni tootmiseks peab esmajoones omama häid peekonitüü-
bilisi sigu, kes oleksid varavalmivad ja kes kulutaksid kaa-
lujuurdekasvu ühiku tootmiseks suhteliselt vähe söötasid.
Niisuguste heade tõumadustega sigu, kes vastavad inie-
mese poolt püstitatud eesmärkidele, ei saada ainult sööt-
mise ja pidamistingimuste parandamise tulemusena, vaid
neid tuleb sihipäraselt aretada. Selleks on tarvis pidevalt

Joon. 10. Tõusigade leviku piirkonnad Eesti NSV-s.

välja valida paremaid tõusigu, neid paljundada ja plaani-päraselt levitada.

Head seatõud, kes annavad väärtuslikku peekonit, on meil olemas ja nende täiustamiseks tehakse pidevalt aretustööd. Meie vabariigis aretatakse suurt pidevalt ja eesti peekoni tõugu sigu. Eesti peekoni tõugu sigu kasvatatakse ja aretatakse vabariigi läänerajoonides ja saartel, suurt valget tõugu sigu aga ülejäänud rajoonides (joonis 10). Mõlema tõu piirkonnas töötavad vastavad riiklikud tõulavad. Suurt Valget Tõugu Sigade Riiklik Tõulava töötab alates 1948. a. ja Eesti Peekoni Tõugu Sigade Riiklik Tõulava alates 1951. aastast.

Riiklikud tõulavad suunavad ja korraldavad sigade aretustööd selleks väljavalitud tõufarmides, milleks on meil tavaliselt paremad seakasvatusemajandid. Tõulava töötajad viibivad tihti tõufarmides, koostavad tõufarmidele sigade paaritusplaanid, kontrollivad pidevalt tõufarmide paaritusplaanide täitmise kulgemist, nõuetele vastava jõudluskontrolli rakendamist ja aretustöö teiste tähtsamate ülesannete täitmist. Tõulava töötajad jaotavad tõufarmidesse kulte, toimetavad iga-aastast boniteerimist, korraldavad tõu-

sigade müümist, valmistavad ette materjalid tõufarmide hindamiseks ja võtavad osa hindamisest.

Tõuaretustöö süvendamise ja aretustöö olukorra ning saavutuste hindamiseks toimub meil iga-aastane tõufarmide hindamine 100-punktilise süsteemi alusel. I klassi arvatakse need majandid, kes saavad 100 võimalikust punktist vähemalt 90, II klassi need, kes saavad 70 ja tõufarmi kandidaadiks majandid, kes saavad vähemalt 50 punkti. Hindamisel võetakse arvesse seakarja tõulisus, kasutatavate kultide ja emiste jõudlus ning nende konstitutsioon ja välimik, tõufarmi sigade söötmise ja pidamise tase, samuti sigade tervislik seisund.

1960. aastal oli suurt valget tõugu sigade tõufarme ja tõufarmi kandidaate kokku 28, neist I klassi tõufarme 7, II klassi tõufarme 18 ja tõufarmi kandidaate 3. Peekoni tõugu sigu aretatakse 25 tõufarmis. I klassi kuulus neist 5, II klassi 11 ja tõufarmi kandidaatidena tegutses 9 farmi. 1959. aastal müüdi tõufarmidest kokku 7114 tõusiga, nendest 2048 eesti peekonit. Pideva ja sihikindla aretustöö tulemusena on vabariigi kolhoosides ja sovhoosides peetavate sigade välimik tunduvalt paranenud ja nende produktiivsus suurenenud. Kui 1952. aastal oli suurt valget tõugu sigade tõufarmides kaks ja rohkem kordi poeginud emiste keskmine sigivus 8,9 põrsast pesakonnas, siis tõusis see 1959. aastaks keskmiselt 12,3 põrsale. Seega saadi 1960. aastal, võrreldes 1952. aastaga, pesakonnas keskmiselt 3,4 põrsast rohkem, s. o. emiste keskmine sigivus suurenes kaheksa aasta jooksul 38,2%. Paranes ka emiste piimakus, s. o. 30 päeva vanade põrsaste pesakonna kaal kasvas 61,2 kilogrammilt 82,4 kilogrammile, seega on suuremine ligi 35%.

Eesti peekoni tõugu sigade tõufarmis saadi 1952. a. kaks ja enam kordi poeginud emistelt keskmiselt 9,5 põrsast pesakonnas, 1960. aastal aga 12,2 põrsast. Seega kasvas põhikarja emiste keskmine sigivus pesakonnas 2,7 põrsa ehk 28% võrra. Jõudluselt paremate emiste valiku tulemusena suurenes ka emiste piimakus. Kui 1952. aastal oli peekoni tõugu sigade tõufarmides põhikarja emiste keskmine piimakus 61,6 kg, siis 1960. a. kasvas see 85,3 kg-le. Seega suurenes peekoni tõugu emiste keskmine piimakus tõufarmides kaheksa aasta jooksul 38%. Need andmed iseloomustavad küllalt hästi aretustöö tähtsust sigade produktiivsuse tõstmisel.

Et tutvustada aretustöö tulemusi seakasvatajate laiadele ringkondadele, korraldatakse meil rajoonides ja vabariigi ulatuses tõuloomade näitusi ja näituslaatasid. Näitustel esitatakse välimikult ja jõudluselt paremaid tõusigu. Seal toimub ka paremate väljapanekute hindamine ning eesrindlike seakasvatajate, aretajate ja tõufarmide autasustamine. Viimastel aastatel on meil hakatud korraldama ka tõusigade näitus-laatasid, kus seakasvatajad võivad tutvuda aretustöö tulemustega ja soovikohaselt ostmiseks välja valida hea välimiku ning jõudlusega tõusigu. Näitus-laatal viiakse läbi ka tõusigade müük oksjoni teel. Et näitused ja näitus-laadad on meil üsna populaarseks saanud, seda tõendab neist osavõtjate ja külastajate rohkus ning seal sõlmitud ostu-müügi tehingute küllaltki suur arv. Tõusigade näitused ja näitus-laadad on üheks stiimuliks, mis õhutab seakasvatajaid paremini töötama. Siin kohtavad loomakasvatusest huvitatud inimesed tegelikke seakasvatajaid, õpivad tundma paremaid töövõtteid ja näevad tegelikult ka seakasvatuse edendamise alal saavutatud tulemusi.

Aretustööga ei tegele meil mitte ainult tõulavade ja tõufarmide töötajad, vaid ka tootmisfarmide töötajad, kes igapäevases töös vähemal või suuremal määral peavad lahendamata aretustöö küsimusi. Nii pööravad eesrindlikud emisetalitajad suurt tähelepanu paremate, viljakamate ja piimakamate emiste valikule. Nad valivad remontemiseid peamiselt nendest emistest, kel on pesakonnas rohkem põrsaid ja kes põrsaid hästi imetavad ning neid kadudeta üles kasvatavad. Näiteks pöörab Rapla rajooni «Tee Kommunismile» kolhoosi eesrindlik emisetalitaja sotsialistliku töö kangelane Emilie Laanemets väga suurt tähelepanu põrsaste söötmisele ja hooldamisele, aga samuti noorte remontsigade valikule. Selles seakasvatusefarmis valitakse remontsigu esimest korda juba pärast põrsaste võõrutamist. Valitud noorsigadele kindlustatakse head söötmis- ja pidamistingimused, et saavutada nende head kasvu ja arenemist. Viimane remontemiste valik toimub enne nende paaritamist ja lõplik valik pärast poegimist, kusjuures eriti arvestatakse poeginud emiste pesakonna suurust ja piimakust. Remontemiseid valivad zootehnik ja talitaja kõige viljakamate ja piimakamate emiste järglaste seast. Sellise teadliku valiku ja heade söötmis- ning pidamistingimuste rakendamise tulemusena kujundati lühikese ajaga välja

kõrge produktiivsusega Lonni emiseperekond. Selle perekonna viljakus ja piimakus on eriti silmapaistvad. Näiteks Lonni nr. 1038 üheteistkümne pesakonna keskmine viljakus oli 14,6 põrsast pesakonnas, piimajõudlus 84,7 kg ja kahekuuse võõrdepõrsa keskmine kaal 22,8 kg. Ka teiste Lonni perekonda kuuluvate emiste viljakus oli kõrge. Kaks ja enam korda poeginud emistel oli keskmiselt 13 põrsast pesakonnas. Emilie Laanemets, kelle hooldada on ainult Lonni perekonda kuuluvad emised, on saanud mitme aasta jooksul iga emise kohta keskmiselt 30 põrsast aastas. Eeskujuliku töö eest anti Emilie Laanemetsale NSV Liidu Ülemnõukogu seadlusega sotsialistliku töö kangelase nimetus, Lenini orden ja kuldmedal «Sirp ja Vasar».

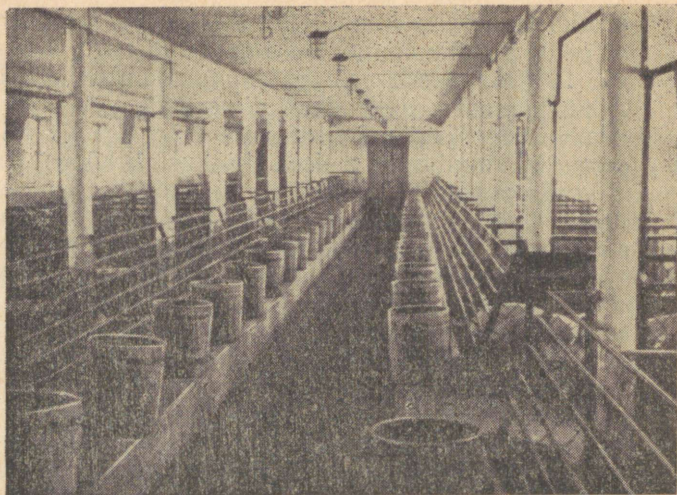
Seakasvatuses tehtud aretustöö on palju kaasa aidanud sealiha odavamale ja suuremates kogustes tootmisele.

Sigade tõuomaduste parandamiseks ei ole aga ammendavalt ära kasutatud kõiki neid reserve, mis sel alal on olemas. Kui riiklikud tõulavad ja seakasvatuse praktikud on ära teinud suure töö sigade välimiku, viljakuse ja piimakuuse parandamiseks, siis on veel vähe tööd tehtud sigade söödakasutuse, varavalmivuse ja lihakvaliteedi parandamiseks. Et neid sigade majanduslikult tähtsaid omadusi sealiha ökonomiseks tootmiseks paremini ära kasutada, selleks täiendati aretustöö süsteemi tõusigade kontrollnuuma läbiviimisega. Kontrollnuuma eesmärgiks on nuumajõudluse tõstmine, tapakvaliteedi parandamine ja ühtlustamine ning tapakao vähendamine, mis aitab kaasa seakasvatuse majandusliku tasuvuse tõstmiseks.

See on suure majandusliku tähtsusega töö. Nende ülesannete lahendamiseks asutati Eestis 1957. a. Kehtna Seakasvatuse Kontroll-Katsejaam asukohaga Kehtna näidiskatsesovhoosis. Täie koormusega alustas kontroll-katsejaam tööd 1959. a., millal valmis uus kontroll-sigala (joo- nis 11).

Tõulavad saadavad kontrollnuumale tõufarmidest boniteerimisel paremateks osutunud kultide ja emiste järglasi. Selleks valitakse ühe emise pesakonnast 4 võõrdepõrsast, neist 2 orik- ja 2 emispõrsast.

Katsejaama tuuakse põrsad 18—25 kg raskuselt ja kontrollnuuma alustatakse siis, kui põrsa keskmine kaal rühmas on 30 kg. Kõiki kontrollrühmi söödetakse standardse söödaseguga, mis koosneb odra- ja kaerajahust, nisukliidest, kalajahust, vitamiinheinajahust ja lõssist.

Joon. 11. Seakasvatuse kontroll-katsejaama kontrollisigala.

Lõssi antakse sea kohta sõltuvalt nende keskmisest eluskaalust, 1—2 kg päevas. Sigu söödetakse pudrutaolise söödaga kaks korda päevas. Kontroll-katsejaamas tehakse ühtsete söötmis- ja pidamistingimuste juures kindlaks sigade juurdekasv ja söödakasutamise võime. Peekoniküpsusel, 90—100 kg eluskaalu korral, tapetakse kontrollsead Tallinna Lihakombinaadis ja katsejaama teaduslike töötajate osavõtul viiakse läbi nende lihakehade üksikasjaline mõõtmine ning peekoni kvaliteedi hindamine. Lõpptulemusena antakse katsejaamas hinnang iga rühma nuumajõudluse ja peekoni kvaliteedi kohta. Need kontrollnuuma andmed tehakse teatavaks tõulavadele ja tõufarmidele sellekohase atestatsioonikaardiga, millele on märgitud kõik tähtsamad kontrollnuuma tulemused ja hinnang antud rühma kohta. Kontroll-katsejaam annab seega tõulavade ja tõufarmide töötajatele palju väärtuslikke andmeid tõusigade majanduslikult tähtsate produktiivomaduste kohta, mille alusel neil on võimalik valida aretamiseks ja paljundamiseks paremaid kulte ning emiseid. Ühtlasi võimaldavad need andmed edukamalt välja kujundada ka väärtuslike omadustega liine ja perekondi ning kõrvaldada aretustööst

need sead, kes valmivad hilja, kasutavad sööta halvasti ja kel ei ole vajalikke peekoniomadusi.

1960. a. kontrollnuuma tulemused näitavad, et heade kultide ja emiste kõrval on tõufarmides ka halbu sigu, kes nuumajõudlust ja peekoni kvaliteeti ei paranda. Nii oli näiteks söödaväärinduse kõikumise piir peekoni tõugu sigade parima ja halvima rühma vahel $\pm$ 0,86 söötühikut. Suurt valget tõugu sigade kõige paremini söötasid vääringdav rühm kulutas kontrollnuumal 1 kg kaaluiibeks keskmiselt 3,51 söötühikut ja kõige halvemini söötasid kasutav rühm vastavalt 4,95 söötühikut. Seega kulutati rühmas, kus sead söötasid halvemini kasutasid, 1 kg kaaluiibe saamiseks söötasid keskmiselt 1,44 söötühiku võrra rohkem kui paremas rühmas. Kontrollnuumal, eluskaalu vahemikus 30—100 kg, seega 70 kg kaaluiibeks, kulus halvemini sööta kasutavas rühmas iga peekonisea kohta keskmiselt 100,8 söötühikut või teiste sõnadega 100,8 kg jõusööta (kaera) rohkem kui paremas rühmas. Siit selgub, et kui nuumame söötasid hästi kasutavaid sigu, võime käesoleva näite korral säästa iga 4—5 peekonisea nuumamisel sööda, millega täiendavalt saab nuumata veel ühe peekonisea ja saada sellest lisasissetulekut. Need andmed näitavad, et ainuüksi peekonisigade söödatasuvuse parandamises peituvad suured reservid lihatoodangu suurendamiseks. Sigade söödaväärinduse parandamisega lähemate aastate jooksul kas või 0,2—0,3 söötühiku võrra säästaksime iga peekonisea nuumamise korral ligikaudu 20—30 kg jõusööta, mida võib täiendavalt kasutada sealiha tootmise suurendamiseks vabariigis.

Kontrollnuumal selgusid küllalt silmapaistvad erinevused ka teiste näitajate osas. Näiteks kõrgeim päevane keskmine juurdekasv oli suurt valget tõugu sigadel 794 g ja madalaim juurdekasv 459 g, seega oli sigade keskmine juurdekasv paremas rühmas 335 g kõrgem kui halvemas. 1960. a. kontrollnuuma keskmised andmed ja paremad rühmad esitatakse tabelis 9.

Paremad kontrollnuuma rühmad 1960. aastal

Tõufarm, rajoon	Kontrollrühma vanematepaarid	Juurdekasv päevas g	Sööda väärindus sü	100 kg eluskaalu saavutamiseks päevi	Lihakeha pikkus sm	Seljapeki pakusus sm	Hindepunkte	
							sinkide suurusele	peekoni tüübile
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Eesti peekon								
Kolh. «Tulevik», Pärnu linnapiirk.	Piraat 4583 Krööt 106	736	3,71	175	97,7	3,6	13,7	13,7
Kolh. «Tee Kommunismile», Rapla raj.	Viking 1543 Lonni 326	840	3,84	156	94,0	3,9	13,5	13,8
Kolh. «Murrang», Pärnu linnapiirk.	Lev 673 Friida 1264	781	3,87	185	95,0	3,4	12,6	13,4
Kolh. «Kalevipoeg», Vändra raj.	Lakmus 587 Lalli 366	777	3,88	177	93,8	3,6	12,6	13,1
Kolh. «Tasuja», Keila raj.	Kuller 1123 Senna 54	759	3,88	178	94,5	3,5	12,1	12,8
"	Kuller 1123 Friida 682	729	3,94	184	97,5	3,3	12,8	13,3
Kolh. «Tulevik», Kingisepa raj.	Monus 1253 Lunde 224	667	3,98	190	95,5	3,6	12,4	12,9

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kolh. Järvakandi, Rapla raj.	Kuller 1121 Kai 4382	644	3,98	182	95,5	3,5	13,0	13,5
	53 rühma keskmine	671	4,2	190	93,8	3,6	12,7	12,9
Eesti suur valge								
Kolh. «Ühisjõud», Viljandi raj.	Lafet 2237 Huke 1186	741	3,51	174	96,0	3,5	12,8	13,2
Kolh. «Kommunisti Teel», Viljandi raj.	Anti 3361 Huke 1224 Toomas 1105 Viitsa 932	794	3,53	177	89,0	3,7	13,0	12,5
Kolh. Ranna, Tartu raj.	Toomas 1105 Pendi 824	734	3,65	180	94,8	3,2	12,6	12,8
		712	3,68	177	91,3	3,1	13,1	12,9
Kolh. «Ühisjõud», Viljandi raj.	Ain 1935 Huke 284 Lafet 2251 Triinu 974	755	3,74	175	90,8	3,4	11,4	12
Kolh. Kõo, Põltsamaa raj.	Lafet 2251 Triinu 974	670	3,75	182	95,5	3,2	12,0	13
Kolh. «Bolševik», Viljandi raj.	Tavis 3453 Lanna 1452	670	3,83	168	93,0	3,7	12,3	12,3
Kolh. «Võimas Jõud», Elva raj.	Tavis 3253 Eti 2072	794	3,85	172	94,0	3,6	12,6	12,5
	52 rühma keskmine	657	4,15	195	92,0	3,5	12,8	12,7

Tabel 10

Kontrollnummal hinnatud kultide keskmised andmed

Kuldi nimi ja nr.	Järglasi kontrollnummal (pead)	Juurdekasv päevas g	Sööda-väärindus sü	100 kg eluskaal saavutatti (päevaga)	Lihakeha pikkus sm	Seljapeki paksus sm	Hindepunkte	
							sinkide suurus	peekoni tüübile
Eesti peekon								
Pikker 131	16	698	3,98	185	93,1	3,9	13,3	13,3
Viking 1543	16	738	3,97	178	94,4	3,7	13,5	13,5
Frederik 243	20	703	4,01	182	96,7	3,4	12,4	13,0
Viking 1917	20	714	4,23	180	91,5	4,2	13,3	12,6
Kuller 41	12	754	3,92	173	95,7	3,8	14,0	13,8
Mõnus 297	11	678	3,96	182	99,0	3,5	12,2	12,7
Eesti suur valge								
Anti 3361	19	677	3,95	196	93,8	3,3	12,6	12,9
Toomas 1105	16	698	3,88	183	93,2	3,3	12,6	12,8
Dollar 4151	16	701	4,04	180	91,6	3,6	12,9	12,8
Samson 1041	16	650	4,18	200	91,6	3,3	13,1	12,9
Arvik 1601	12	708	3,92	193	97,0	3,3	12,7	13,0
Dratšun 453	12	733	4,0	181	94,0	3,8	13,2	13,3

Nagu need andmed näitavad, on mõlemate tõugude kontrollitud rühmade seas selliseid sigu, kel on väga hea söödatusuvus, varavalmivus ja peekoni kvaliteet.

Eesti peekoni tõugu sead Piraat 4583 ja Krõõt 106 andsid järglasi, kes päevas võtsid juurde 736 g ja saavutasid 100 kg eluskaalu vähem kui 6 kuuga, kulutades 1 kg eluskaalu tootmiseks söötasid 3,71 söötühikut. Samal ajal oli neil sigadel peekoni kvaliteet väga hea. Seljapeki paksus oli paras ja ühtlase jagunemisega, singid suured ja täidlased. Viking 1543 ja Lonni 326 järglaste keskmine päevane juurdekasv oli 840 g ja söödaväärindus 3,84 söötühikut. 100 kg eluskaalu saavutasid need sead keskmiselt 5 kuu ja 6 päevaga, lihakeha oli soovitud pikkusega ning singid väga hea suuruse ja liharohkusega. Peekoni tüübi eest said need sead väga hea hinde.

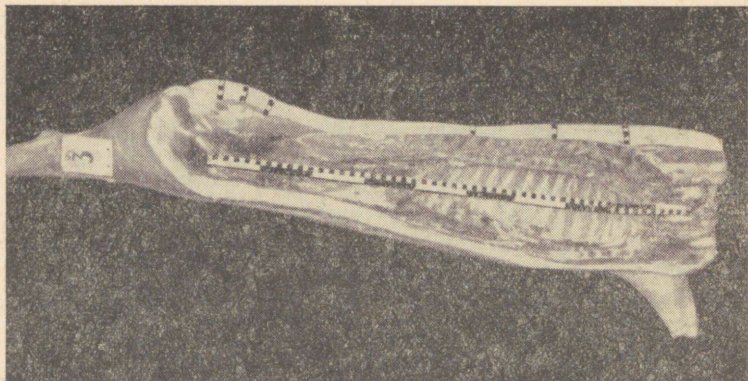
Silmapaistvad nuuma- ja lihaomadused olid ka suurt valget tõugu sigadest Lafet 2237 ja Huke 1186 järglastel. 100 kg eluskaalu saavutasid need sead vähem kui 6 kuuga, võttes keskmiselt ööpäevas juurde 741 g. Seejuures kulutasid nad 1 kg eluskaalu tootmiseks söötasid vaid 3,51 söötühikut. Ka lihaomadused olid neil sigadel laitmatud. Silmapaistvalt head lihaomadused olid ka Toomas 1105 ja Vitsa 932 ning Pendi 824 järglastel. Peekoni tüübi eest said need rühmad 12,8—12,9 punkti, s. o. täiesti hea hinde.

Liini esindajatele — kultidele — antakse esialgne hinnang 3 rühma, s. o. 12 järglase, ja lõplik hinnang 5 rühma ehk 20 järglase kontrollnuuma tulemuste alusel.

Eesti peekoni tõugu kultidest on Pikker 131 hinnatud nelja rühma järglaste alusel, Pikker 131 järglaste keskmine päevane kasvuiive oli 698 g ja söödaväärindus 3,98 söötühikut. Seejuures on järglastel hea lihakeha pikkus, suured täidlased singid ja väga hea peekoni tüüp. Nuuma- ja peekoniomadusi parandavate kultide hulka kuuluvad veel Viking 1543, Frederik 243, Mõnus 297 ja Kuller 41. Kuller 41 järglastel on silmapaistvalt head suured singid ja väga hea peekoni tüüp, mispärast seda kultu tuleb just nende omaduste parandajana igati soovitada.

Suurt valget tõugu kultidest vääriavad esiletõstmist Anti 3361, Toomas 1105 ja Arvik 1601. Järglaste kaudu hinnatuna on neil kultidel head kasvu- ja nuumaomadused, samuti on neil laitmatu peekoni tüüp, mida nad hästi parandavad oma järglastele.

Nagu esitatust selgub, on kontrollnuuma vahendusel

Joon. 12. Ühtlase seljapeki paksusega ja hea lihakeha pikkusega (98 sm) peekoni poolkülg.

meie seatõugude seast leitud terve rida vanematepaaride kombinatsioone, samuti liini esindajaid kulte, kes annavad hea nuuma- ja peekoniomadustega järglasi. Peekonisüunaliste sigade aretamisel on sihiks valida aretuseks neid sigu, kelle järglased on võimelised kasutama suuri toiduainete koguseid, kes ökonoomselt neid vääringavad ja kiiresti kasvavad, ilma seejuures liigselt rasvumata.

Kõrgeklassilise peekoni tootmisel on nõudeks, et peekonisea lihakehal oleks seljapekk ühtlaselt jaotunud tihke konsistentsiga, kõhuliha oleks küllaldase paksusega, lihakeha hea pikkusega, singid suured ja lihasterikkad, pikk seljalihhas (nn. karbonaadilihas) hästi arenenud suure läbilõikepindalaga (joonis 12). Kõiki neid näitajaid arvestes antakse kontroll-katsejaamas hinnang sigade nuumaomadusi ja peekoni kvaliteeti mõjutavate pärilike omaduste kohta.

Küllalt tähtsaks abinõuks sealihha tootmise suurendamisel ja selle omahinna alandamisel on ka tõugudevaheline ristamine. Meie vabariigis, kus aretatakse kahte väärtuslikku seatõugu, on selleks head võimalused. Sel alal läbi viidud katsed ja praktilised kogemused näitavad, et ristamisel suureneb põrsaste arv pesakonnas. Seejuures olid ristandpõrsad elujõulisemad, nad kasvasid kiiremini kui puhtatõulised põrsad. Peekoninuumal kulutasid ristand-

sead 1 kg eluskaalu juurdekasvuks 0,4 kuni 0,6 söötühikut vähem kui puhtatõulised sead. Ristandsead on varavalmivad ja saavutavad 100 kg eluskaalu 1,5—2 nädala võrra varem kui puhtatõulised sead, mispärast neid saab kiiremini peekoniks realiseerida. Parema söötade kasutamise tulemusena on ristandsigade lihatoodang odavam. Paremad nuumatulemused saadakse siis, kui kasutatakse eesti suurt valget tõugu kuldi ja eesti peekoni tõugu emise ristamise kombinatsiooni. Ristandid, mis on saadud vastupidise kombinatsiooniga (peekoni tõugu kuldiga paaritatud eesti suurt valget tõugu emist), ületavad nuuma omadustelt puhtatõulisi sigu, kuid jäävad maha eespool nimetatud kombinatsiooniga saadud ristandeist.

Tõugudevahelist ristamist, kus kasutatakse eesti peekoni ja eesti suurt valget tõugu sigu, rakendatakse meil edukalt paljudes majandites. Tartu rajooni «Tuleviku» kolhoosis oli eesti peekoni ja eesti suurt valget tõugu sigade ristandpõrsastel eluskaal võõrutamisel 1—2 kg suurem kui puhtatõulistel põrsastel ja ristandsead saavutasid 100 kg eluskaalu keskmiselt 11 päeva varem puhtatõulistest sigadest. Tõugudevahelist ristamist rakendatakse edukalt ka Rapla rajooni V. I. Lenini nimelises kolhoosis ja Jõgeva rajooni V. Kingissepa nimelises kolhoosis, Ülenurme, Roela, Sõmerpalu ja paljudes teistes sovhoosides. Tõugudevahelise ristamise rakendamisel on tarvis jälgida, et selle tulemusel tõusigade arv ei väheneks. Seepärast on seda ristamismeetodit tarvis rakendada kindla plaani järgi. Tootmisfarmis tuleks pidada kahte erinevat tõugu kultu. Ühe kuldiga, kes on sama tõugu kui farmi põhiemised, paaritatakse väljavalitud emiseid kontrollitavate ehk remontsigade saamiseks. Teist kultu, kes on farmi põhiemistest erinevat tõugu, kasutatakse ristamiseks. Niisuguse ristamissüsteemi rakendamine kindlustab selle, et igas majandis kasutatakse lihatootmiseks kahte eelist: nii puhasaretuse kui ka ristamise eelist. Seejuures ei ole majandil tarvis ristamise ja seakarja produktiivsuse parandamise jaoks emiseid osta, vaid ainult kultu, keda tuleb vähemalt 2—3 aasta jooksul uuendada. Kontrollitavad emised saadakse sel puhul oma põhikarja emistest. Ristandsigu sigade paljundamiseks ei kasutata, vaid need nuumatakse ja realiseeritakse lihaks. Sellise süsteemi kindla tõugudevahelise ristamisega välditakse puhtatõuliste sigade arvu vähenemine ja ühtlasi kindlustatakse

nende otstarbekas kasutamine lihatoodangu suurendamiseks nii puhasaretuse kui ka ristamise teel.

Aretustöö võtete plaanikindel kasutamine koos tõugudevahelise ristamise rakendamisega aitab kaasa odavama sealiha tootmiseks.

V. KVALITEETSE PEEKONI TOOTMISEST

Kvaliteetset peekonit kirjeldab GOST nr. 1650. Peekoni jaoks kõlbavad täiesti terved ja mitte üle 9 kuu vanused sead. Sigade neil kehaosadel, millest peekonit valmistatakse, ei tohi olla tunduvald traumaalisi vigastusi.

Peekoni poolkered peavad olema pikliku kujuga, puhtad ja eriliste eeskirjade kohaselt korralikult töödeldud, olenevalt peekoni realiseerimisviisist. Kõik lihalõiked, mis tekiavad peekoni valmistamisel, kasutatakse vorstitööstuses. Peekonisigadelt saadakse maitsvaid ja kõrgelt hinnatud sealihatooted. Peekon realiseeritakse poolkülgedena kas värskest või soolatult. Samuti valmistatakse nõrgalt soolatud peekonikülgedest väärtuslikke suitsulihatooted. Eriti hinnatud on suitsutatud peekonikarbonaad, suitsuribi ja suitsusink.

Peekonil peavad olema järgmised omadused: peekonikülje pikkus häbemeluunukist kuni kuklaluuni (atlase esiküljeni) on 92—98 sm; kõht mitte lai ja mitte väga voldiline, suured ümmargused singid, peki paksus 6—7 roide kohalt 2—4 sm, peki jagunemine ühtlane, konsistents kõva, nahk puhas ja terve, lihakeha ilma kõrvallõhnata ja värvita. Peekonile vastavalt peab peekonisiga olema noornuumik — vanus 6—9 kuud, ilma udarata, kastratsiooni haavadeta, pika kehaga (114—120 sm), laia seljaga, terve nahaga, mitterippuva kõhuga, suurte täidlaste sinkidega, valge värvusega, mitte ülenuumatud ega ka lahja, eluskaal 70—100 kg. Tõug ei ole oluline, peaasi, et tüüp vastab peekoninõuetele ja et siga poleks musta värvust ega kirju.

Peekoni toormaterjalil esineb sageli defekte, mis mõjuvad peekoni kvaliteedile kahjustavalt, ja need sead kvalifitseeritakse mittestandardseks.

Kõige rohkem esineb kvaliteeti madaldavate põhjustena traumaalisi vigastusi. Kõikidest headest peekonisigadest on sageli kuni 50% nahakriimude, puremise ja löögijälgede

tagajärjel mittestandardsed, mistõttu need lähevad ümber-
töötamisele mitmesugusteks lihasaadusteks siseturul.
Nahavigastuste vältimine on peamisi ülesandeid kvali-
teetse peekoni tootmisel. Seda tuleb silmas pidada sigalas
sigade kaalumisel, nende transpordil, üleandmisel liha-
kombinaadis, ülehoidmisel vastuvõtupunktides ja lihakombi-
naatides, baasides ja tapale andmisel. Üldiseks nõudeks
on, et peekonisigu ei tohi lüüa kepi või nuudiga, vaid nende
ajamisel tuleb kasutada elektripiitsa. Lüüa võib ainult jal-
gadele ja pähe.

Kolhoosides ja sovhoosides tuleb nuumikutele ehitada
suured sulud, kus sead on sõbralikud, lihakombinaatides
ja vastuvõtupunktides aga väikesed sulud, et võõrad sead
ei seguneks ega kiskleks üksteist veriseks. Suurt võitlust
peab pidama autode täiskiilumise vastu sigade transpor-
timisel, et sead autos üksteise peale ronimisel ei vigastaks
üksteist sõrgadega. Täiesti lubamatu on autode täiskiilu-
mine üle normi, mispuhul mahalaadimisel pole ühtki terve
nahaga siga, nagu seda võib sageli näha lihakombinaati-
des. Autodele GAZ-51 võib laadida mitte üle 18—19 pee-
konisea. Kisklemine on suurem ka pooltühja koorma puhul.

Väga kasulik oleks, kui peekonisead alates umbes 80-
kilogrammilisest eluskaalust, s. o. eelviimasest kaalumi-
sest peale, asetataks ühisesse sulgu, kus nad küll algul
kisklevad, kuid hiljem harjuvad üksteisega ja kisklemine
lõpeb ning haavad paranevad enne sigade äraviimist liha-
kombinaati. Väikeste sulgude puhul oleks päris mõistlik
valmivad peekonisead asetada kõrvuti sulgudesse ja sul-
gude vaheüksed hoida lahti või võtta vaheaiad ära, et sead
saaksid üksteisega varakult enne transporti tutvuda.
Suurte sulgude puhul pole seda muidugi tarvis. Sigade
transport peab toimuma ilma pikemate seisakuteta, sest
sõidu ajal sead tavaliselt ei kiskle. Kõige halvem on sea-
koorma seisak kodus otsekohe laadimise järel. Auto seis-
misel lihakombinaadis sead harilikult enam ei kiskle, vaid
on juba tuttavad, nende hais ühesugune. Sellepärast peak-
sid autojuhid ja saatjad kõik saatedokumendid varem vorm-
mistama, et laaditud seakoormaga kohe sõitu alustada. Ka
põhk peaks olema enne autosse laotatud ja talvel auto kae-
tud presendiga, et sellega pärast laadimist mitte enam
aega viita. Auto katmine presendiga on talvel tarvilik ja
nõutav, et sigade seljad ära ei külmuks, mis on siis väga
õrnad kriimustustele ja mis jäävad ka pärast tapmist

punaseks, see aga teeb nad peekoni jaoks kõlbmatuks. Ka on sead presendi all pimedas rahulikumad ega kiskle nii nagu katmata autos.

Hea on, kui saatja sõidab sigade juures autos, takistades sigade kisklemist. Sigade autoleajamisel kasutatagu kõrgemaid platvorme sigala ukse ees, mille pealt sead astuvad kohe autosse. Kui platvormi pole, siis kasutatagu postidele ehitatud kindlaid, laiemaid estakaade või tõstetavaid barjääridega treppe. Nii ühe kui ka teise kasutamisel peab sigade ajamiseks tarvitama veel kergeid laudkilpe, väravaid, et sead ei jookseks laiali ega neid poleks vaja peksta. Üksikuid sigu peab vahel autole tõstma. Seejuures tuleb silmas pidada, et sea kõhtu ega reisi ei löödaks vastu auto äärt, mis muutuksid sellest punaseks, rikkudes peekonit. Kahekesi võib siga tõsta kahel viisil. Üks tõstmisviis toimub nii, nagu võetakse kätele viljakotti, kusjuures kotisopi asemel on sea kõrvad. Sel viisil tuleks haarata seal kõrvadest ja teised käed ühendada sea kubeme alt, tõsta siga üles ja asetada ettevaatlikult autosse. Teise viisi puhul haarab ühe tõstja parem käsi sea paremast kõrvast, teise tõstja parem käsi sea sabast, vasakud käed aga ühinevad sea kõhu alt. Sel viisil võib seaga kõndida kaugele ja tõsta siga hästi kõrgele, ilma teda vastu auto äärt löömata.

Teine oluline põhjus, mis peekoni kvaliteeti rikub, on peekonisigade ebaõige söötmine. Kõigepealt peab võitlema peekonisigade rippuvate kõhtude tekkimise vastu. Neid esineb väga paljudel peekonisigadel. Selle põhjuseks on mahukate söötade (haljassööt, silo, heinajahu, juurvili, vadak) liigne kasutamine viimastel (1—1,5) nuumakuudel. Mida vähem jõusööta ja rohkem haljassööta lõppnuumal, seda suurem on tapakadu ja rippuv kõht. Rippuvate kõhtudega peekonisigu ei tuleks üks päev enne lihakombinaati saatmist sööta ega joota. Rohunorm viimasel nuumakuul ei tohi olla üle 1,5 kg, heinajahu norm üle 0,3 kg.

Järgnevalt peab märkima, et praakkala, kalarapped ja kalajahu rikuvad peekoni kvaliteeti. Peekonisigade lõppnuumal peab hoiduma kõikide haisvate söötade söötmisest. Eriti ohtlikud on riknema läinud soolamata kalatooted ja kalarapped. Need teevad peekoni kollaseks ja annavad sellele juurde ka kalalõhna, mispärast tuleb vahel terved liha-kehad utiliseerida. Neid söötasid ei või kasutada kahel viimasel nuumakuul. Vaatlustel Kehtna näidis-katsesovhoosis selgus, et kui alates 65 kg eluskaalust jäeti

sigade ratsioonist välja haisvad söödad, siis sigade tapmisel peekoniküpselt haisu ega värvingut enam ei märgatud. Kõrgekvaliteetse kuiva kalajahu söötmisel on hädaoht väiksem. Et vilja, kartuli ja heinajahu kõrval pole valgu-söödana kalajahu annust tarvis tõsta üle 200—250 g päevas, siis sellise koguse söötmine ka nuuma lõpuni ei jäta lihale kalalõhna.

Kvaliteetne peekon nõuab peekonitüübilist siga. Kõige tähtsam on siin peekonisea keha küllaldane pikkus. Eesti tõufarmides on peekonikaaluliste tõusigade peekonikülgede keha pikkus 94—96 sm. Elusa sea puhul vastaks see 118 kuni 122 sentimeetrile (kuklaluust sabajuureni). Nii hea kehapiikkusega pole aga meie tavalised peekonisead lihakombinaatides. 500 sea katselistel mõõtmistel lihakombinaatides selgus, et keskmine keha pikkus kombinaati toodud sigadel oli 91,5 sm, kusjuures liiga lühikesi (alla 90 sm) oli 34,2%, rahuldavaid (90—94 sm) oli 45,6% ja häid (95—100 sm) oli vaid 20,2%. Sellest selgub, et tarbesiga on veel lühike ja kvaliteetse peekoni saamiseks peab tõuaretustöö kulgema kehapiikkuse suurendamise suunas.

Peekoniseal peavad kvaliteetse peekoni saamiseks olema suured ja täidlased singid. Kontrollitud tõusigadel oli Kehtna kontroll-katsejaama andmetel sinkide suurus ja täius hinnatud keskmiselt 12,8 punktiga*, mis on täiesti rahuldav. Kombinaadis kontrollitud sigade sinkide keskmine hinnang oli 12,7 punkti. Seejuures oli aga puudulikude sinkidega (alla 12 punkti) sigu 16,7%. See näitab, et ka sinkide parandamisele peab tõuaretustöös senisest rohkem rõhku panema, eriti Tartu lihakombinaadi piirkonnas.

Kõrgekvaliteetse peekoni tähtsamaks omaduseks on tema seljapeki väärtus, s. o. peki paksus, ühtlikkus ja tihedus. Kõik need peki omadused on üldiselt head nii kontrollitud tõumaterjali kui ka lihakombinaadi sigade puhul. Peki paksus kontrollsigadel oli keskmiselt 3,6 sm, kombinaadis 3,5 sm. Seljapekk oli ühtlane, tihke ja hinnati kontrollsigadel keskmiselt 13,5, lihakombinaatides 13,4 punktile. Peki konsistents oli üldiselt hea nii kontrollsigadel kui ka lihakombinaadi sigadel. Ka kõhuliha oli üldiselt rahuldavalt tihke ja paks, kontrollsigadel isegi hea. Selgub, et peki omadu-

* Punkte pannakse poolepunktilise täpsusega 10 kuni 15-ni, kusjuures 10 on väga halb, 12 — rahuldav, 13 — hea, 14 — väga hea, 15 — ideaalne.

Joon. 13. Peekonisigade mahalaadimine autolt Tallinna Lihakombinaadis.

sed pole takistuseks kõrgekvaliteetse peekoni tootmiseks Eesti NSV-s, küll aga peab hoiduma peekonit rikkumast suvise söödaga, sest vilja- ja kartulirikkam lõppnuum on möödapääsmatult vajalik. Et praegune turg ei sea veel erilisi nõudeid peekonikülgede pikkusele ja sinkide suuru- sele, siis pole praegu takistusi peekoni tootmiseks, küll tuleb aga aretustöös neid tähtsaid peekoni kvaliteeti mõju- tavaid omadusi silmas pidada ning valikut teostada sin- kide suuruse ja täiuse ning paraja kehapikkuse suunas.

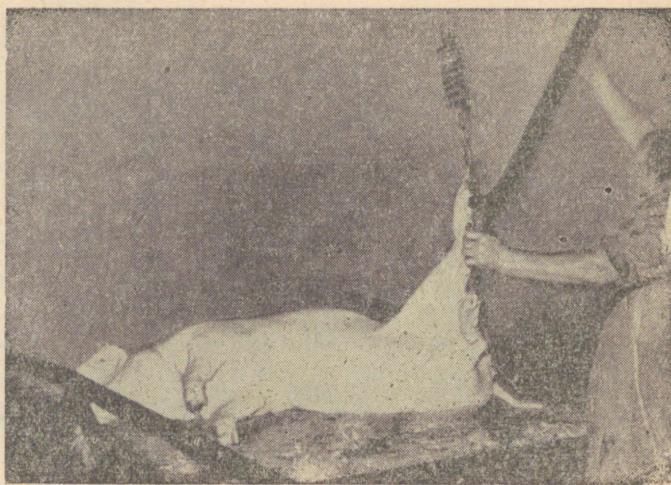
Nõuetekohaseid lihakombinaate on Eestis kolm: Tallin- nas, Tartus ja Võhmas. Igaühe läbilaskevõime on 500—600 siga vahetuses. Kombinaatides töötab kolm liini: peekoni liin, muude loomade liin ja lindude tapmise liin. Ainult peekonisigadel jääb nahk peale, teistel loomadelt aga nüli- takse nahk ära vastava mehhanismi abil.

Sigade tapmine toimub järgmiselt: autokoormad siga- dega sõidavad tagurpidi mahalaadimistrepi ette (joonis 13). Avatud autokastist lähevad sead aedadesse. Siin toi- mub veterinaarne järelevaatus, sorteerimine ja jaotamine peekoniks, lihaseaks, rasvaseaks või lahjaks. Iga katego- ria kaalutakse eraldi rühmana grupi kaalul, tarbe korral

Joon. 14. Peekonisiga saadetakse tagumist jalga pidi ülesriputatult kett-transportööri abil torkamisruumi.

ka ükshaaval. Kaalutud seed antakse eelbaasi ülehoidmise aedadesse, iga partii eraldi. Teisel päeval toimub nende veterinaarjärelevaatus, tapasulgudesse ajamine ja tapmine. Kitsasse tapasulgu laskub alla spetsiaalne haak-transportöör kuni põrandani. Umbes meetripikkune kett-silmus pannakse seale ümber tagareie, tõmmatakse pingule ja vastava konksu abil haagitakse transportööri külge (joonis 14). Viimane viib peaga allarippuva sea rippteele ja juhhib kõrvalolevasse torkamisruumi. Kogenud tööline torkab noaga rinnaluu eest otse kaela keskkohalt rinnakorvi suunas, lõikab katki suured kaela arterid ning vallandab vere. Veri jookseb läbi resti põrandas olevasse verebasseini. (Sealt kasutatakse verd tehniliseks otstarbeks.) Puhta vere saamiseks kasutatakse erilist trokaari (õõnes nuga kummivooliku otsas). Verest tühjaks jooksnud ja surnud siga nihkub rippteed mööda karvavõtmise vanini. Eriline mehhanism tõstab ta rippteelt vanni. 5—7 minuti jooksul liigub siga kuuma (65°) vee sees vanni teise otsa. Selle aja jooksul tuleb harjas lahti. Vannist tõstab mehhanism sea karvavõtmise masina rullidele, mis puhastavad sea harjastest. Päris puhas siga tõstetakse vastava

Joon. 15. Mehhaaniline hoob tõstab karvavõtmise masinast tulnud peekonisea rippteele.

Joon. 16. Karvavõtmise masinast läbikäinud siga juhatakse rippteed kaudu leekahju.

Joon. 17. Sisikonnast vabastatud peekonisea lihakeha tükeldatakse elektrisaega kaheks võrdseks peekoni-poolküljeks.

mehhanismi abil masina kõrval asuvalle lauale. Siin puhastatakse siga veel käsitsi ja eraldatakse jalgadelt sõrad (joonis 15). Selle järel tõstab mehhaaniline hoob sea uuesti rippteele ja juhib leekahju (joonis 16). Ahjus «kõrbeb» siga nafta ja veeauru leegis umbes pool minutit. Mõnel juhul ei kasutata aga ahju üldse. Järgnevalt liigub siga rippteel edasi puhastajate kätte, kusjuures seale nõriseb ülalt vesi, mis hoiab ta märjana. Sellist märga siga kraabitakse harjade ja nugadega. Puhastatud siga vabastatakse sisikonnast, kusjuures magu ja sooled eemaldatakse vastava laua juures, mille pealt need langevad luugi kaudu teisele poole seina soolteruumi. Kopsud ja maksad asetatakse samasse ruumi nummerdatud konksude otsa, kus need vaatab üle veterinaartöötaja. Sisikondadest vabastatud lihakeha poolitatakse pikuti kaheks pooleks selgroogu ja ogajätkeid eemaldades, olenevalt turu nõuetest (joonis 17). Elektrisaega poolitatakse eksportpeekon, kuna siseturu peekonil eemaldatakse selgroog. Poolitatud peekonikülgedelt võetakse lihaproovid laboratoorseks uurimiseks. Edasi järgneb lihakeha veterinaar-sanitaarne ekspertiis. Seejärel

eemaldatakse ploomirasvad ja neerud. Kui ka pea ja esijalad on eemaldatud, järgneb lõplik puhastus: ripnevate tükkide ja verevalumite kõrvaldamine, torkepiirkonna puhastamine jm. Selle järele nihkub lihakeha rippkonveieril kaalule ja pärast kaalumist lükatakse see jahutusruumi. Siin seisavad sead 12—14 tundi, mille järel poolküljed saadetakse kas külmhoonesse, soolamisele, kaubandusvõrku või ümbertöötlemisele.

Kokkuvõttes võib märkida, et Eestis on sealihatoodangu suurendamisel saavutatud teatud edu. Seejuures on meil aga veel suuri reserve, mille parema ärakasutamise puhul võib sealiha tootmist kiiresti laiendada ja selle omahinda tunduvalt alandada. Kõige suuremaks reserviks on sööda- baasi tugevdamine. Meil on veel rida majandeid, kus teravilja- ja kartulisaagid on madalad ja nende tootmine kallid. Söödakultuuride saagikuse tõstmine ja selle omahinna alandamine on praegu olulisemaks ja tähtsamaks reserviks, millega peavad tegelema nii eesrindlikud kui ka sööda- baasi tugevdamise osas mahajäänud majandid. Küllalt suure tähtsusega on ka seakasvatuse organiseerimise küsimused. Esmajoones tuleb pöörata suuremat tähelepanu emiste poegimissageduse tõstmisele, et kiiresti suurendada põrsaste arvu ja toota neid odavamini. Mitte vähema tähtsusega ei ole ka põrsaste kadudeta üleskasvatamine, mis tuleb kindlustada nende eeskujuliku hooldamise ja söötmisega. Ka peekonisigade ratsionaalse pidamise ja nuumamise alal on tarvis kiiremini juurutada teaduslikke võtteid ning eesrindlike majandite kogemusi. Nuumsigade suurtes sulgudes pidamise, samuti kombineeritud söötmissiisi rakendamise ja seafarmi mehhaniseerimise tulemusena on võimalik sealiha toodangu omahinda märksa alandada.

Igas majandis, eriti aga tõufarmides on vaja veelgi süvendada aretustööd. On oluline kiiresti paljundada ja levitada just neid tõusigu, kes paremini söötasid kasutavad ja seejuures kõrge väärtusega peekonit annavad. Sigade nuuma- ja lihajõudluse parandamine on praegu sealiha toodangu suurendamisel ja selle omahinna alandamisel olulise tähtsusega. Seakasvatuse ette seatud ülesanne — anda rohkem kvaliteetset ja odavat sealiha — täidetakse ja ületatakse siis kiiresti, kui igas majandis seakasvatuse arendamise küsimusi põhjalikult kaalutakse ja otstarbeko-

haselt ära kasutatakse kõik need reservid, millele ei ole veel küllaldaselt tähelepanu osutatud või mis on seni alles hoopis rakendamata.

Kasutatud kirjandus

- Clausen, H., Gervig, C. Schweizerische Landwirtschaftliche Monatshefte Nr. 11, 1955.
- Laanmäe, V. Hein ja haljassöödad sigade söödana. Tallinn, 1955.
- Laanmäe, V. Tõugudevaheline ristamine Eesti NSV-s. Tallinn, 1956.
- Liik, E. ja Laanmäe, V. Sugusigade söötmisest talveperioodil. «Sotsialistlik Põllumajandus» nr. 1. Tallinn, 1956.
- Laanmäe, V. Sigade jõudluskontrolli tulemusi söödakasutuse ja peekoini kvaliteedi seisukohalt. EPA teaduslike tööde kogumik, Tartu, 1960.
- Muuga, A. ja Ilus, A. Eesti söötade keemiline koostis ja toiteväärtus. Tallinn, 1957.
- Nikitin, V. P. Eriloomakasvatus. Tallinn, 1957.
- Ritze, W. Schweinezucht — Haltung und Fütterung. Ruhlsdorf, 1957.
- Voltri, L. Opetusi sigade söötmiseks ja pidamiseks. Tallinn, 1936.
- Брауде Р. Новое в физиологии домашних животных. Том I, стр. 57. 1956.
- Бренцис К. К. Выращивание и откорм свиней на бекон. Москва, 1957.
- Волкопялов Б. П. Свиноводство. Москва — Ленинград, 1956.
- Грудев Дм. Свиноводство. 1955.
- Есперсен И. Я., Клаузен. Разведение и содержание беконных свиней в Дании. Москва, 1959.
- Ладан П. Е. Эффективность откорма свиней в зависимости от типа, возраста и веса. Реферат. Москва, 1958.
- Наумов П. А. Влияние типа кормления на воспроизводство и качество потомства у свиней. Зоотехнический сборник № 8, стр. 35. Ленинград, 1954.
- Наумов П. А. Лагерное содержание повышает плодовитость свиноматок и жизнеспособность поросят. Свиноводство № 10. Москва, 1957.
- Попов И. С. Кормление сельскохозяйственных животных. Москва, 1957.

SISUKORD

I. Seakasvatuse arendamise tingimused Eesti NSV-s	3
II. Põrsaste saamine ja nende üleskasvatamine peekoninuumaks Tiinete ja imetavate emiste söötmine ning hooldamine elujõuliste põrsaste saamiseks	5 8
Põrsaste söötmine	13
III. Peekonisigade nuumamine	18
Peekonisigade söötmise normeerimine	22
Peekonisigade nuumamisviisidest	28
IV. Tõuaretustöö peekonisigade kasvatamise teenistuses	36
V. Kvaliteetse peekoni tootmisest	50

Лаанмяэ, В. Э. и Вольтри, Л. Ю.

БЕКОННЫЙ ОТКОРМ СВИНЕЙ В ЭСТОНИИ

Оформление: Г. П а н т

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

*

Toimetaja H. Avarsoo. Kunstiline toimetaja H. Tikand.

Tehniline toimetaja J. Pedari. Korrektorid E. Künarpu ja V. Leibak

Ladumisele antud 28. IX 1961. Trükkimisele antud 23. X 1961. Paber
54×84, 1/16. Trükipoognaid 3,75. Formaadile 60×92 kohaldatud
trükipoognaid 3,08. Arvutuspoognaid 3,33. Tiraaž 2000. MB-07290.
Tellimise nr. 1795.

Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk tn. 50/54.

Hind 17 kop.

17 kop.

A-17346

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00459050 3